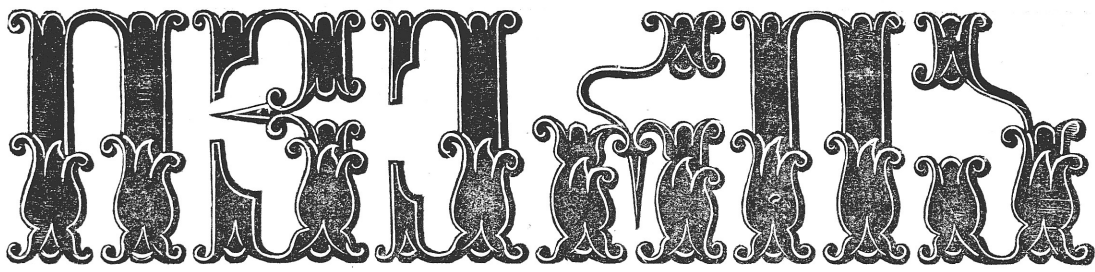

წლიწადი
პირველი

1 დეკემბ.
1877 წ.

საზოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი.

გამოდის ხუთშაბათობით

ხელის მოწერა: ტფილისს, „ივერიის“ რედაქციასში, მთაწმინდის ქუჩასზე, შიოშვილის სასახლის სემოდ. № 5 ქუთაისს, ანტონ ლორთქიფანიძის ბიბლიოთეკასში.

გაზეთი ივერია გამოვა 1878 წელს იმავე სახით, იმავე ზრთოვანობით და ისევე კვირებაში ერთხელ, ხუთშაბათობით.

ფასი ერთის წლისა, ვაკისავენით თუ ვაკისავენელად, შვიდი მანეთია.

სელის-მოწერა მიიღება ტფილისში, „ივერიის“ რედაქციასში, რომელიც იმყოფება მთაწმინდის ქუჩასზე, შიოშვილის სასახლის სემოდ, ქანანავის სასახლში, სახლი № 5.

ქუთაისში ანტონ ლორთქიფანიძის ბიბლიოთეკასში.

ტფილისის გარე მცხოვრებთა შეუძლიანთ დაიბარონ გაზეთი «ივერია» ამ აღწერით: **ВЪ ТИФЛИСЪ, ВЪ РЕДАКЦІЮ ГАЗЕТЫ ИВЕРІА.**

საქართველო I. საქართველოს მატანი: გორი—ქართლი (ივერიის გორესპონდენცია)—II. ამის ამსები.—III. საზოლიტიკო მიმდინავე:—საფრანგეთი—ინგლისი—ოსმალეთი—ავსტრია—გერმანია.—IV. გლეხურა სიმღერები—V. წერილი შეტყობურგადამ: წერილი შესაქე.—VI. ზრთოვანობის მეთვალყურეს შენიშვნები.—VII. ტფილისის თავად-ახსნაურთა ბანკის გირაობის ფურცელნი შეტყობურგადამ ბირჟასზე.—VIII. წერილი გურაიადამ.—IX. წერილები ივერიის რედაქციისადმი.

საქართველოს მატანი

(„ივერიის“ კორესპონდენციათა)

გორი, 23-ს სოფლის. გორის საქალბო შკოლას რედაქციას ან ებედა რევიანი მსწავლებლები. რა-

გორც მოგვხსენებთ, ეს სასწავლებელი დააარსდა ერისთავანთ თაოსნობით. უფ. მასრის უფროსი და აგრეთვე გნ ქეთევან ერისთავისა დღევანდლამდე რაც შეუძლიანთ ცდილობენ მისს კეთილ-წარმატებისათვის, მაგრამ როგორღაც თავს ვერ მოდის. ღარიბათ არის შკოლა, ეს შეატყვეს და სხვა და სხვა ზიროთ მეცადინეობით დააარსდა დროებით, და იქნება სამუდამოთაც, თუ მოინდომეს, ზატარა ქართული სცენა. წამოდგენებიდგან რაც ფული რჩება, შკოლას ხმარდება ხალხი. დემოტონი, ყველას იმისკენ აქვს თვალი მიქცეული, მაგრამ არა ეშვება რა. ზირველად, მიზეზი ისაა, რომ მსწავლებელი-ქალი უსერიო ხვდება. ზირველი მათგანი იყო და ძლიერ-ძლივობით მოიშორეს; ესლას ამ ენკინისთავში მოიყვანეს და ხელ-მრუდი გამოდგა. მსწავლებელი და ხელმრუდი?.. წადი და გასწავდე ამისთანასთან შვილი.—შოლოდ ერთი იყო რევიანი მსწავლებელი ქალი. ვარჯარა დაფქვივეს ასული. რომ დასცლიყო და მალე ამ ქალისთავინ ბოლო არ მოელო სიკვდილს, სწორედ შესანიშნავ სატებლასს მოუტანდა შკოლას. უნებოთი მხრივ იყო შესანიშნავი ეს ქალი. რომ იტყვიან „რადგან ჩამოსული ანგელოზია“ სწორედ იმაზედ იყო ნათქვამი. თავის მოვალეობას ასრულებდა სინიდასიერად, ისე რევიანად, როგორც შეშენის ბავშოთა აღმზრდელს. ვერასფერს წუნს ვერ შეიტანდა კაცი მის ქცევასში, ხასიათში; მოსწავლეებთან ისრე ეჭირა თავი, როგორც თავის და-ძმებთან; ჭქონდა საქმის სიყვარული და ესმოდა. მაგრამ ამ კარგს ადამიანს, როგორც ყველას კარგს ჩვენში, მალე მოელო ბოლო.

მეორედ მიზეზი, იქნება ისაა, რომ ფულს გატყობილ, ძირ-გასვრეტილ ყუთში ჭქრიან. არა მკონია

გატეხილ ყუთში, ან განსვრეტილ ჯიბეში მწრუნაგო ფული ჩაჭყარონ. — ცუდათ ვი მიდის საქმე და, როგორც მესმის; რადგან ეს საქმე ძალიან სასარგებლოა, რადგან ქალთ განათლება ჩვენში, მერე შრომინიანაში დაბლა სდგას, ამისთვის იმედია, რომ უფ. მასონის უფროსი, რადგან შეძლებაც შესწევს, თვის ერთგულებას, გეცადინებოთ ან დაწოგავს და ეცდება ხეირიან ს მასწავლებლის შოვნასაც (ის ხელმძრუდე ვი მაშინვე დაითხოვს, რომ სიტყვაც არ ამოაღებინეს) და ფულსაც რიგსედე მოახმარებს.

წაკოლა—ც

მართლი. მოსავალი ყოვლისფრისა კარგი იყო წელს ქართლში. მაგრამ სიმკირვა ყველაფრისა. აქნამდინ უფრო საშინელი სიმკირვე იყო; ესლა ვი ცოტა დაიწია; მიზეზნი სიმკირვისა ვაჭრები განლაგან; ესენი განსელა ომიანობამ. ეცნენ ყველაფერს და ერთი ორად ფასი მისცეს ყველაფერში. მაგრამ ბევრი ვი ჩაჯდა, ღვთის ძაღლით, კომბოსტოთი.—ამ წაფხულ საშინელი ციებ-ცხელება იყო სოფლად; დიდი წაწალი მიეცა ბავშვებს!.. მეჯვრისხევეში, ამბობენ, თითქმის სრულად განაჩანაგა ბავშვებოი ქუნთრუშამ.—საქონელიც ძალიან დაწაწაწა ჭირმა; ესლაც ბევრ სოფლებშია მოღებული. საწყალს გლეხს ერთი ნუგეში მიეცემა—მოსავალი, მერე ისეთი რამ გამოუტყვრება, რომ სულ დააშხამებს. ამ საცოდავს რაღა ჭირი და ხოცვა უნდა.

ესლა ძალიან კარგი დარბია აქ. დიდი ხანია ასრე უწვიმდად არ გაუვლია შემოდგომას. მაგრამ, როგორც მითხრეს, თაგვი ძალიან განსელბულა და ახდენს ჯეჯილებს. რასაკვირველია, მარცვალსაც ვი ცანდა. გლეხი მონატურია ესლა წვიმასა და ვაჭარი დარისა.

მ მ ი ს ა მ ბ ე ბ ი

— 28 ნოემბერს ღამით მოვიდა ტელეგრამმა, რომ ოსმან-ფაშამ ვიდდისავენ გაიწია და ღამოდა ჩვენის ჯარის გარღვევას, მაგრამ უგუშტეულ იქმნა; რუსის ჯარმა დაიჭირა ზღვანა, ოსმან-ფაშა მომწვედუელია და იმულებულია თავისის ჯარით ტყვეთ მიეცეს რუსებს. 29-ს ნოემბერს ტფილისში დიდიდამევე წაწაწაწის სრ-

ლა იყო ამის გამო ბოგოტიდამ ამავე მოვიდა, რომ 28 ნოემბერს მთელი ჯარი ოსმან-ფაშისა დაჭტემა გრენადირის დივიზიას იმ აწრათ, რომ გაერღვია და გასულოყო. სუთი საათი ძლიერი ომი ყოფილა. თვითონ ოსმან-ფაშა დაუჭრიათ ფეხში, მთელი ჯარი ოსმან-ფაშისა და თვითონ ოსმან-ფაშაც ტყვედ დაწხომათ რუსებს, რაც ვირამ ყოფილა ზღვანაში სულ ყოველისფერ რუსებს ხელში ჩაუტდიათ. შეტყობურგში ამის გამო დიდ სინარული და აღტაცება არისო.

— 22 ნოემბერს ოსმალეები იერამით დაჭტემათ რუსთა სიმაგრეს მარენასთან (დუნაისყედ). ღენიჯელ დიუტანტი სვიატოპოლკ-მირსკი ორის ქვეითა ჯარის შოლკითა იმულებულ იქმნა ელენსკენ დაეწია და იმ ელენსთან სამსრივე გარშემოტყემული ოსმალთაგან ორი საათი იბრძოდა, მაგრამ ძაღდატანებულ იქმნა ელენიდანც ძალიან დაწარალებული უკან დაწეულიყო და მისულოყო წინადვე გამაგრებულს ადგილს სოფ. იაკოვიცის ახლო, ხეობის წინ. ყოველ მხრიდამ მისაშელებლად ჯარი გაუგზავნიათ. 23-ს დიღით ოსმალნი კვლავ მისეკიან თ. სვიატოპოლკ-მირსკის, მაგრამ ამ ხანად ვი თ. სვიატოპოლკ-მირსკი გამაგრებია და თავისი სიმაგრე არ დაუთმია. მეშეელმა ჯარმა მოდენს დაიწყო.

— მეორე დეშემა ამბობს: 23-ს ნოემბერს თ. მირსკიმ დაიცვა სიმაგრე იაკოვიცის სოფლის ახლო დაიქვი იდგომილა დამე, თუმცა აურებელი ჯარი ოსმალთა ელენის სამსრუთით მოგროვდა და შეიკრია. დღეს დიღა-სედ (24 ნოემბერს) მეშეელი ჯარი უნდა სრულად მისლოდა თ. მირსკის. 22 ნოემბერის ომი მარენასთან და ელენსთან უფრო საუბედურო იყო ჩვენთვის, ვიდრე აქამდე გვეტონა. დაგვიწარლდა 50 აფიცრეკი და 1,800 ჯარის გაცი დაჭრდიოთა და მედრითა. დაგვეკრვა 11 წაწაწანი, რომელთ შორის ოთხი გაფუტებული იყო და შვიდი ვი მტერს დაწა, რადგანაც ცხენების დასოცვის გამო წაწაწნის ტარება აღარ იყო შესაძლო. სხვა ამ უბედურის საქმისა ვერ ცნობილი არ არის. გუშინ (24 ნოემბერს) საქმე იმით გათავდა, რომ ოსმალთა მემარჯველე გუნდი წლატარინიდამ განვდეგნეთ და ბერკვისაკენ გავეტეთ, შემარცხენე გუნდი ვი ღამოდა დატყემოდა, მაგრამ შუადღის სამს საათზედ ისევე შედგა ოსმალთა ჯარი იკრბეას წლატარინის წინაშე ათი ათისი გაცი და იაკოვიცის წინაშე ოც-და-ათი ათასი. დღეს (25 ნოემბერს) ორს საათზედ იაკოვიცის ახლო ომი გაიმართა, მაგრამ ოთხს საათზედ სრულა შეჭტედა.

— მუხთარ-ფაშას უცნობებია თავისის მთავრობისათვის, რომ რუსის ჯარი, არწრუშედე მოსულია, წამითის ბინებს იკეთებსო.

საზოლიტიკო მიმოხილვა

საზრუნველობა. განწირულებითა მდგომარეობა საფრანგეთისა არამც თუ მასურტად, დღე და დღე უფრო ძლიერდება. ჭანნი მოთმინებისა დაიჭიმა და არცინ იცის სად გაწყდება და სად არა. ბეჭი შიშობს, რომ თუ საქმე ასე წინ-დაუსრულდება წავა, ერთი სისხლი ღვრა, მათა-კვლად და ყლუტა გაიმართება. მართალი კედლებზედ მრავალი წერილები მიუგრაკთ და ამ წერილებში მოთვრობას სწორედ ღანძლები და ემუქრებიან. რამდენიმე კაციც დაუტყრიათ ქუხუბზედ უვირთისათვის და სახლის ასამღვრეკად მასილისათვის

ეს დალოცვილი მაკ-მაგონი რადაც სეზრე-კაცი ყოფილა. მისთვის ქვეყნიერებაზედ არც განხიან, არც სამართალი, არც სახლის სურვილი, აქა და მრეზიდენტი ვარ რესპუბლიკისა და რაც მინდა იმას ვაქმე. ყველაფრის უფრათობა შეგვიტყობა, მაგრამ როცა სახლი იმისს არ მინდისარა და მე მინც უფვირო, სტყუი გინდივარა,—ამისთანა უფრათობა ვი არ გაგონილა; სწორედ მოგასხენათ. მთელი ქვეყანა, არამც თუ მართა საფრანგეთი, სხვა გარეშე ქვეყნებიც, სახსცილოდ იგდებენ ამ გვარს ქცევას მაკ-მაგონისას, მაგრამ შენც არ მამაკედ, ეს ყურსაც არ იბერტყავს, ჩემი საქმე მე ვიციო. ამ გვარის ქცევით საფრანგეთის სახლი სისხზედ მოჭყავს, მაგრამ რესპუბლიკელნი იმოდენად გონივრულად იქცევიან, რომ შეგინებულს და გაბრახებულს სახლს გულს უშოშმინებს და ხელში იარაღს არ აღებინებს. რესპუბლიკელნი იმ აზრზედ დგანან, რომ ამისთანა უფრათს, უგონოს და წინ დაუსრულავს მრეზიდენტისა მართა განხიის ძალით უნდა ვეწინააღმდეგოთო და ამ წინააღმდეგობაში განხონს არ უნდა გადავცდილოთ. ამისთანა რიგანი და მართებული აზრი რესპუბლიკელებისა ძალიან მოჭსწონს საფრანგეთისა, რომელიც მრავალჯერ გვემუღია სისხლის ღვრით სამართლის აღდგენის გამო.

რესპუბლიკელთა რაი მკვიდრი ფარ-სმადი აქვთ ხელში, რომ შელავთის თავში-მწკვარი მოთვრობა. ერთი ის, რომ მისგან დაწურებულს სამინისტროს არც ერთი სურვილი არ აუსრულეს და ყოველ შემთხვევაში გამოურხადეს, რომ მე შენ არ გენდობიო, მეორე და უდიდესიც ის, რომ სახელმწიფოთა საქმეთა წარმოებისათვის საჭირო ფული არ მიჭსტეს. ამ უკანასკნელის ზომიერე-

ბით ყოველგან, სხვა ვი კონსტიტუციას არის სახლის წარმომადგენელთაზედ დამყარებული, სახლს ხელში უჭირავს მოთვრობის ღვრითი სოლი. თუ მალატი საჩქვის ფულზედ უნდა ეტყვის მოთვრობასა, მაშინ სახლიც, რომელიც ყოველთვის ჭმუჭუნით იძლევა გადასახადს, უარზედ დადგება სოლი და გროშსაც არ იძლევა.

ეს ღანძლები მალატმა ეს რაი ფარ-სმადი ერთად იმდარ თვისთა დაწურებულ მოთვრობის წინააღმდეგ. რაც მაკ-მაგონმა ძალი სამინისტრო ბრალისა გადაყენა და სახლი ამოიწვია,—ეგ სახლი სამინისტრო არ მოეწონა მალატს. ვერ იმიტომ-რომ არც ერთი წევრი სახლის სამინისტროში არაფრით გამოჩენილია, მეორედ იმიტომ, რომ არც ერთი წევრი სახლის წარმომადგენელთაგანი არ არის, ესე იგი, არც სენატს ეკუთვნის და არც მალატს. ეკეთი სამინისტრო წინააღმდეგია ყოველის საკონსტიტუციო წესისა და დაწურებულისა. რაც ეს სახლი სამინისტრო წარსდგა მალატის წინაშე, მალატმა შირ-და-შირ გამოურხადა, რომ ჩვენ თქვენთან არავითარს საქმეს არ დავიჭერთო. შინა-საქმეთა მინისტრმა ბეჭი ილაქლაქა მასზედ, რომ განა ერთხელ და რაჯერ მომსდარა, რომ სამინისტრო მარლამენტის წევრთაგან არ იყოს შემდგარი; სხვა ამისთანა რაი წყობას (სენატი და მალატი) როგორც საფრანგეთშიო განა არ შეიძლება ის სამინისტრო იყოს განხიერიო, რომელიც მალატს არ მოსწონს და რომელსაც სენატი ვი უბუღობსო, მაგრამ მალატმა ყურცი არ ათხრავს ამ გვარს ძელა-ძულობას და უბედობას.

როცა ამ სახლმა სამინისტრომ მალატში წინადადება შეიტანა საჩქვისათვის ფულის დანიშნის თაობაზედ, მალატმა მასზედ ეს უთხრა, რომ ჩვენ მაკ წინადადებას არც ვი გავსინჯავთო, ვიდრე განხიერი სამინისტრო არ იქნება შემდგარიო და არამც თუ ხელახლად, არამედ ის ფულიც, რაც ბრალის სამინისტროს 16 მისილამ დღემდე უმალატოდ დაუსრულავსო, ისიც უკანონოდ გვიცენია და ამის გამო დამნაშავენი მასუხის გებაში უნდა მიეცნენო. თუ საქმე ასე გაგებულა, მაკ-მაგონს და მის გულითადს სახლს სამინისტროს გროშიც არ ექმნება, რომ არამც თუ სახელმწიფო საქმენი წარმოკონ, არამედ თვისი ჯამაგირი მინც აიღონ სოლი. შენი მტერი იმით საქმე დაემართებათ!...

თუ მცა მაკ-მაგონი ემუქრებოდა მალატს, რომ თუ სახელმწიფო შემოსავალ-გასავლის ფულს არ დანიშნავ-

სა, სენატს მოეჭვოს ნება-მოვასა ამ პალატის დათ-
 ხლებისასა, მაგრამ პალატი ამ მოუქმანს ან მოუშინდა და
 თავისი ქმნი. ამის მერე კიდევ სმა დავადა, გასეთების
 სიტყვით, რომ მაკ-მატონი თანსმა იქმნება სამინისტრო
 პარლამენტის წევრთაგან შეადგინოს, თუ ამის წინა
 პალატი შემოსავალ-გასავალის ფულს დანიშნავს. მაგრამ
 არც აქ მოტყუება პალატი, და არც ამ დაპირებამ მოიბიძ-

პალატს მინც შიში აქვს, რომ იქნება სენატმა
 მართლა ნება მიტყვეს პალატის დათხლებისა. ეს შიში
 უსაბუთო არ არის, რადგანაც სენატში რესპუბლიკელნი
 ნაკლებ არიან, ვიდრე მაკ-მატონის მომხრენი და რადგან-
 ანც სენატში ყოველი საქმე ჰსწევდეს მათგან, სათავეს
 თუნდა ერთი სმა იქმნება გადაწყვეტილი, ამისათვის ეს-
 ლა პალატი თხოულობს, რომ პალატის დათხლების საქ-
 მე ჰსწავდებოდეს ხალხმე სენატში რისი მესამედის ხმის
 უმრავლესობითა და ამის მიხედვით კონსტიტუციის ვა-
 ნონის შეცვლა სურს. ეს საქმე მეტად ჰსწევნია მაკ-მა-
 ტონს და პარტიამ მისული დეპუტა ამბობს, რომ მაკ-
 მატონს უნდა რეგულარულ მოტყუებულა პალატსა და ეს-
 ლა კი, რაცა პალატი შემოსვენებულის კანონის შეც-
 ვლას ნდამუდობს, მორიგებას ადგილი აღარ ექმნება
 იმ დრომდე, ვიდრე პალატი მაკ კანონის შეცვლას
 ხელს არ აიღებს. ეს მოუქმანს ხაყის ჭიდილი ამას-
 ჩავისაგან. თვითონ მაკ-მატონს უკვძმანა ეს და მოუწე-
 ვია სენატისა და პალატის პრეზიდენტობა რეფორმ-
 და გრევი რევიის საკითხად. ბოლოს ეს ამბავიც მოვი-
 და, რომ ზომიერი რესპუბლიკელი დიუფორი დაუყენე-
 ბია პირველ მინისტრად, მაგრამ ვერც დიუფორს გაუჩი-
 გებია რამე. ასლა ამბობენ კონსტიტუციული წერი სე-
 ნატისა ბატონი მოუწევია მინისტრად და ასლის სამი-
 ნისტროს შესადგენათა. ეს ბატონი იმ აზრისაა, რომ
 მაკ-მატონმა ხალხისა და პალატის წინააღმდეგობის სურ-
 ვლას თავი უნდა დაანებოს და თავისი მოქმედება უნდა
 დაამყაროს წმინდა პარლამენტის წესზე. ამბობენ, არა
 ერთხელ მისულა ბატონი და ეს უჩვეია მაკ-მატონისათვის.

რესპუბლიკელი გასეთები კი ამბობენ, რომ
 ეს აღიანქოთი და განწირულება ვერ გათავდე-
 ბა, თუ მაკ-მატონი არ გადადგება პრეზიდენტობი-
 მა. ერთი გასეთი კიდევ ამბობს, მაკ-მატონი ფულუბ-
 ზედ ცრტა უგარვად ბრძანდება, მივცეთ 800,000
 ფრანკი, რომელიც მაკას ვამაგიტში ერგებოდა, თუ 1880

წლამდე დარჩებოდა პრეზიდენტათა, და ამ რიგად თა-
 ვიამ მოვიტყუათ. ზოგი კიდევ ამბობს, რომ ყოველ
 კუთხეს საფრანგეთში მოუთმენელად მოელოან მაკ-მატ-
 ნის გადადგომის ამბავსა. ეს ყოფა, ეს ხმები, ეს თავსა-
 ცილი ცხადად ამტკიცებს, რომ მაკ-მატონს და მის მთავ-
 რობას არმც თუ სახელი გატყვის საფრანგეთში, არა-
 მედ პრეტ აღარ ჰქონია. მაშ ის დადგენილი რადს
 გამოტყუელა პრეზიდენტობის ტახტზე!

ინგლისი. ინგლის ხალხისა, თუ მთავრობის ყუ-
 რადღება აღმოსავლეთის საქმესა მიქცეული იმდენად
 რომ შინაური საქმეები მისი აღარც თვით ინგლისელებს
 ასსოვთ და აღარც სხვასა. წინა „იუნიონის“ ნომერში
 მოხსენებული იყო, რომ ინგლისის საგარეო საქმეთა
 მინისტრმა ლორდ დერბიმ წამოაქმნა, რომ ინგლისს
 ვერ არავითარი მიხედა და საბუთი არა აქვს აღმოს-
 ვლეთის საქმეში იარაღით ხელში ჩაეროს. არც ფრ-
 სის აღება, არც არხრუმისა და არც ტრანზიონისა ზეგნს
 გზას ინდოეთისაგან ვერაფერს დაუშლის, ვიდრე სუე-
 ცის არსი თავისუფალი იქმნება. ამ სიტყვამ სწორედ
 ცივი წყალი დასსა რსმალო-მომხრეების მსურველ გულ-
 სს. ესენი მოელოდნენ, რომ რაგი რუსეთსა ფრსი აი-
 დოვო და ასე გაიმარჯვა მცირე აზიაში, ინგლისი გა-
 მოვს და ეტყვის რუსეთს: გეყოფა, ამას იქით ფეხს
 ნუღარ წყნდგამო. მაგრამ, რეგულარულ ლორდ დერბის
 სიტყვადმა ჰსხანს, მთავრობას სულ სხვა განზრახვა და
 არა ჰქონია აღმოსავლეთის საქმის შესახებ. ეს მეტად
 ჰსწევნიათ რსმალო მომხრეებს. გასეთი „Morning
 Post“-ი ამბობს, რომ ჩვენს მთავრობას ვერ გაუგია ის
 განწირულებითი მდგომარეობა, რომელიც ინგლისს ხა-
 ვარდა ფრსის აღებასა და მცირე აზიაში რუსთა გამარ-
 ჯვების შემდეგა და ამის გამო ჰსწვენებს ლორდ დერ-
 ბის სიტყვასა. მაგრამ გასეთი „Times“ და „Daily
 News“-ი კი ფიქრობენ, ლორდ დერბის სიტყვა და
 არა სრულიად აქამოფილებს ინგლისელთ უმრავლეს-
 ობის სურვილსა. თუმც ასეა საქმე, მაგრამ ინგლისის
 მთავრობა მინც თავისას არ იშლის და სცა კი ხელი
 მოუწვდება ცდილობს რუსეთს საქმე შეუშალოს. 22-ს
 ნომერს ამბავი მოვიდა, რომ ინგლისის მთავრობამ
 ნოტა გაუგზავნა სერბის მთავრობასა იმ აზრით, რომ
 სერბია არმც და არმც იმში არ გაერიოს, არ ვინით

ამ გვარი შეთვალა რამდენად გაჭსტობის და რამდენად გაფიქსირებულს სერობას, ეს კი აშკარაა, რომ ინგლისის თავისას არ იშლის.

ესლს, როცა ზღუენს აიღეს და რამდენი ფაქტის ჯარის ხელთ იგდო რუსეთმა, ინგლისის მთავრობა ძლიერ დატოვებულა, რამდენადაც მომხრეებიც აღელდებიან და საფიქრებელია, რომ ინგლისის მთავრობა ძლიერ თავს გამოიღებს ან რუსეთის შეეხებებისათვის, ანუ შერიგების შუამდგომლობისათვის. რასაკვირველია, ერთი და მეორეც დამოკიდებული იქნება მასზე, თუ ინგლისის მთავრობა მომხრეებს მოაზრებს ევროპის სასკლამფიფოთა შორის. მაგრამ ამაზე დიდი ეჭვია: მას აქედ რა საფრანგეთს სმას თავისი რისი მოაკლდა ევროპის საქმეებში და ეგ სმას სრულიად გასაკუთრებ გერმანიამ, — ინგლისს ფრთა მოეკვება. ერთი იმედი ავსტრი-ჰუნგარიისადაც უნდა ჰქონდეს ინგლისსა, მაგრამ ავსტრი-ჰუნგარიის ისე დაშინებული და ხელ-ფეხ-შეგრულია იმ წინააღმდეგობის სასკლამფიფოთსა, რომელსაც გერმანიას ეძახიან, რომ ეს იმედიც უიშვია. მაგრამ ვინ იცის? გერმანიის ბოლომდე რუსეთისაკენ იქნება თუ არა? თვითონ გერმანიის იმპერატორზედ კი ეჭვი არ არის, საქმე ბისმარკისა. ბისმარკის სიძინად ისე უეცრად სძინას წამოდება, ანუ მოგვარდნი იცის, რომ იმისაგან ეგულა მოსალოდნელია.

ზღუენის დაცვა და რამდენი ფაქტის, შეზღუობა ისეთი დიდი საქმეა, რომ შეიძლება ამან უფროსი ფერი შეჭსტვალეს, ევროპის ბოლოტიკაში შესასვლელისათვის საქმისა. რომ მოგვსენებდათ, რომ აღმოსავლეთის საქმის გამო ევროპას თითო რამ ჰსტავის და ეს ტვივილი ვის რას ამოაძახიებს, ბოლოს შეეცდებოთ. ერთის სიტყვით, ინგლისს ესლს ვარი გაელო და ჩვენის ფიქრით, თუ რამ შეუძლიან, სიტყვით, თუ საქმით ესლს უნდა გამოიხინოს თავი. დაწმუნებულნი კი უნდა ვიფიქრონ, რომ ინგლისი არაფერს დაწვდის თავისის სურვილის გასაკუთრებას.

მსმალთი. რამდენადაც აღსაზრდის ნიშნად და წინამორბედად ზღუენის აღება და მისი უკეთესის ჯარის შეზღუობა უნდა ჩაითვალოს. ესლს რუსეთს რამდენადაც მსრით თითქმის წინ აღაჩა უდგა რა. თვითონ რამდენი, თუ იმედი უკანასკნელის სისხლის წვეთამდე ბრძოლას იქა-

დინ, ველანს გასდებიან. თუ ევროპა არ შეეწია რამდენადაც სიტყვით, თუ საქმით, მისი საქმე წასულია. ჩვენ, რასაკვირველია, არ გვგონია, რომ ევროპამ რამდენადაც იმპერიის დატოვება და გაუქმება იყბულეს და შეიწყინარეს, ზღუენის აღების სმასზე, თვით სტამბოლი აღელდება და რამდენადაც მთავრობას შინაურობაშივე ერთი არეულობა და აღიანქმითი აუტყდება. ამ არეულობის ნიშნები ჯერ უნდა აღებაზედ აშკარად აღმოჩნდნენ და ესლს ვინ იცის რამ მოხდეს!... რასაკვირველია, რამდენადაც მთავრობა ესლს იცინად მოკვიდება შერიგების საქმეს, ხან ერთს სასკლამფიფოთსა ჰსთავის შუამდგომლობა გამოიწიოთ, ხან მეორეს, მაგრამ ვინ იცის რუსეთს დაიყბულენ, თუ არა. ესლს რუსეთი დიდს სასყიდელს მოითხოვს და რამდენადაც მთავრობა განა ხალხის შიშით გაბედავს რუსეთს თავი დააძვირებინოს და წაითვას რამე!.. ევროპას თვლი ესლს მიმართული იქნება გერმანიისად. თუ გერმანიამ თავისი რისიანი სმას, ზღუენის აღების შემდეგაც, ისევე რუსეთის სასარგებლოდ ამოიღო, მასინ რამდენადაც უფროსი სასკლამფიფოთსა უნდა წარეკეთოს და რუსეთის სულგომილებსაგან უნდა მოელოდეს თავის ბედის წყარას. ავსტრიის უგერმანიად ვერც კი გაიხიზუნებს, ინგლისი მარტო ვერას იქმს და საფრანგეთი რომ თავის შინაურ საქმესაც ვერ ასულია, — ვისი იმედიცა უნდა ჰქონდეს დამარცხებულს რამდენადაც?

ავსტრი-ჰუნგარიის. გერმანიის გასეთში დაბეჭდილია ვერნიდამ შემდეგი ამბავი, მოსული 16 ნოემბერს: რადაც სასარგებლო საქმეთა სემინისტროში დღეისამდე ამბები მოსულია, აქადამა ჰსხანს, რომ ზღუენას ამ დღეებზედ აიღებენ რუსები. (სწორედ არ გამოუტყვინა! 16 ამას ჰსწავრენ და 28 ზღუენას აიღეს.) ამ ამბის შემდეგ მოკლან, რომ გერმანიის შუამდგომლობას იყისრებს შერიგებისათვისა და პოინდამებს, რომ შერიგებაზედ ღაზანკვი მარტო რუსეთმა და რამდენადაც პინდაზინ იქონიონ სხვის გაურუნებლად. ამ აზრზედ გერმანიის დგას ძლიან მტკიცედ და ამას მტკიცედ აღიარებს საკვირითა. თ. ბისმარკს სულაც არ უნდა, რომ ამ საგანზედ ევროპის სასკლამფიფოთსა კრება მოხდეს. გერმანიამ დაწმუნა ავსტრიის, რომ ეგრეცავე მოკვიდება ჰსკლამფიფოთისათვის, რადგანაც ცალკე მოკვიდება ავსტრიის უფრო

ადვილად და უკეთ დაიცავს თავის ინტერესებსა, ვიდრე ვრცობით მოჩივებაშიო. გრატუს ანდრასისა, ვგონებთ, უყბულენია ბისმარკის აზრი და შეუთვლია, მე თანახმა ვარა გერმანიასთან ერთად, რომ უარ-ყოფილიქმნას ვრცობის შედგენა, რომელსაც მეორე მხარე მოითხოვსა.“

ესლა ჰლევენს ადებულ იქმნა და მართლა გერმანიის იგისრებს უნამდგომლობას თუ არა, დრო გამოაჩენს. ეს გი საჭიროა საცნობლად, რომ თუბრა რუსეთის მადან ჰსურს მოჩივების საქმეში სხვა სასკელწიფო არ გაერიოს, მაგრამ მანც და მანც არ იაშება, რომ ამ უმად შერიგებაზედ სიტუვა ჩამოუგდოს ვინმემ, თუნდა მის მეგობარმა გერმანიამაც. თუ მართლა გერმანიის რუსეთს არ დაცდის და შესარიგებლად სიტუვას ჩამოუგდებს, მაშინ ცხადი იქმნება, რომ გერმანიის რუსეთის საწყენს საქმეს არ ერიდება; მაშინ ყველანი დაწმუნებულნი უნდა ვიფხეთ, რომ გერმანიის გულზედ რადაც ჭიამ გადაუბინა. მოვიცდით და ვნახავთ. ამ შვიდ-რვა დღეზედ ბევრი ახალი ამბები მოგვივა და იქიდან ვჭსტნობთ ჰლევენის დახურობამ რა ცვლილება მოახდინა ევროპის პოლიტიკის მიმდინარეობაში ადმოსავლეთის საქმის შესახებ.

გლახური სიმღერები *)

(ომზედ და ვაჟაკობაზედ)

I

შენ, ბიჭო, აზანუტყლო
ხმა შენი შიჩს მოდიოდა,
შენი დაჭრილი ლეკები
აჩაგვში ჩამოდიოდა.

II

მინდოჩშია დამუძინა
დამესვიან ჟინჭკელო,
მეოვის სახლის წინ დავდგები,
თათრის ჟართან ტიტგელო.

III

ადეჩი, ბიჭო, წავიდეთ,
გზა შეგვრათ ჩვენი მტრისა;

მოვიდეთ და გავაქციოთ
როგორც ნადირი ტყისაო.

IV

თამარ-მეფე და სონთქარი
მალაღმა დმერთმა წაჭკიდა,
ზღვაში ჩაუშო სომალდი
ზედ აღმასები დაჭკიდა
ზედ დასსა ქართველთ ლაშქარი
მრავალ წყალბას დაჭკიდა.

V

დედა ჩემო, გამათხროვე,—
რას მიუტრებ რასაო?
ქმარსა ლაშქარსა წავჭკეპი,
მოვიწინებ თავსაო.

VI

შენ გენაცვალს დედაო,
შვილო, თავ-დაუდებარო,
დაჭრილო და დაუწყოლო
შენ წამალ დაუდესარო.

VII

მეშა უნდა მუშაობდე,
ქარავანი ქარავნობდე;
შენისთანა ვარგი ბიჭი
ქალაქს უნდა ფალავნობდე.

VIII

ქართველები ღომსა ჭკვანან,
სომხეთელები ტასსაო,
კასელის კაცის ჭირიძე,
მეფეს ანაცვლებს თავსაო.

IX

ბატონი მეფე გვიცოცხლოს
ერეკლე ჩვენი გმირიო,
მტერს წინ წაუვა გულად
რამში იქმნება პირიო,
უმისოდ ჩვენი ბიჭობა
იქნება გასაჭირიო,
მტერი მოგვივა და დაკვროცავს
როგორც სორველა-ჭირიო.

*) ეს ლექსები გადმოგვცა დასაბუტლად უფ. ზ. ტიჭინაძემ.

წერილები ავთარხურლიდან

წერილი მესამე

რუსულს მწერლობაში სუფიუს, სხვათა შორის, ერთი მიმართულება, რომელსაც უწოდებენ სლავიანოთილურს მიმართულებას. ამ მიმართულებას მიმდევარნი დაწმუხნებულნი არიან, რომ ვეჟა სლავიანის ტომის ხალხთა შორის აჩსებებს შეუწყველი ერთობა, რომელიც, თუმიცა ჯერ არ არის ხორც შესხმული, მაგრამ აღრე თუ გვიან მოვა დრო და ეს მიმდევარი უხილავი ერთობა თვით საქმით გამოაშკარავდება, განსორცაულდება, რეგორც, მაგალითებზე, განსორცაულდა გერმანიის ხალხის ერთობა. იგინი დაწმუხნებულნი არიან აგრეთვე, რომ ვეჟა ამ სლავიანთა შორის უზირატესობა ეკუთვნის რუსებს, რომელთაც დაიძვიდრეს ეს უზირატესობა რეგორც რცხვით, აგრეთვე თვის ისტორიით და სხვა და სხვა რნებობის თვისებებით. დაწმუხნებულნი არიან გადევ, რომ ევროპის განათლება, ევროპის ცივილიზაცია დაძველდა, გაიუჭნა, გაიჩვენა, თესვები დაუღმა და აღრე თუ გვიან გაქანწყვდება რეგორც შარშინდელი თოვლი ევროპის წინაშე დგას სლავიანის ტომი, რომელსაც ჯერ არ მიუღია რსოველი მონაწილეობა კაცობრიობის ცხოვრებაში, დგას ახლგაზდა, უმანკო, გაურყენელი. რომელსაც ჯერ არ მოსცხებია ევროპის სინდლწი და ევროპის წამსდარი ცივილიზაცია. მოვა დროცა—ამ ბოლებს სლავიანოთილნი—როდესაც ეს უმანკო ტომი, ძლიერი თვისის ერთობით, მოედება დედა-მიწას და წარღვნასავით გაიტაცებს ამ შესვენებულს ევროპის განათლებას და წყობას. ამ მარჯვე მოძრაობაში ახალი სლავიანის დროშა ეჭირება, რასაკვირვლია, რუსეთს, რადგანაც იგი სლავიანთა მოძმეთა შორის უფროსია. ადვილად მისგდები, მკითხველო, თუ ამისთანა აზრისა და მიმართულების კაცებს რა გვარი მსედველობა უნდა ქქენდეთ თვით თვისის საკუთარის ქვეყნის შინაგანთა საქმეთა შესახებ. რეგორც მოგვსენებათ, რაც ვი რამ განათლება თუ წარმატება სუფიუს რუსეთში თითქმის სულ დასავლეთ ევროპიიდან არის გადმოტანილი, ვეჟა ამ წამსდარის ცივილიზაციის ნაშრომი და ნაღვაწია. მაშასდამე სლავიანოთილნი ამ განათლებისა და წარმა-

ტების წინააღმდეგნი უნდა იყვნენ. მათ უნდათ უყუაგდონ ეს ცივილიზაცია და დაახსონ ახალი, რომლის თესვებს ეძებენ თვით რუსისა და სხვა სლავიანის ხალხთა ძველებუც ცხოვრებაში. მაშასდამე სლავიანოთილნი არიან მიმდევარნი და მოზირდაზირენი ახალისა. ახლის მიმდევარნი ამბობენ—მართალია ხალხის ცხოვრებაში ბუერი მკირთასი რამ მოიზრება, რის შესახაც მომაგალ ბედნიერებისათვის სანატრული და საჭირა; ხალხის ცხოვრება და მოწყობილობა არის თავი და თავი ნიადაგი, რომელსაც გერ ასცილდება ადამანი თვის მოღვაწეობაში ამავე ხალხის სასარგებლოდ და რომელიც უსათუოდ უნდა იქონიოს მსედველობაში. მაგრამ მანც და მანც ამ ნიადაგზედ უნდა იხეიროს იმავე ევროპის ცივილიზაციის თესვა, მისის უკეთესის აზრისა და ჭკუის მონაგარმა და ნაშრომა. სლავიანოთილთა ქადაგების ქვაკუთხედი არის მხოლოდ გვარ-ტომობა, მხოლოდ გვარ-ტომობაზედ ამყარებენ იგინი ხალხის მომაგალს. მათთვის მხოლოდ ის არის საკეთილო, საბედნიერო, რასაც შეიცვენ საგვარ-ტომო თვისებანი; მათთვის ხალხის განათლება და წარმატება ნიშნავს მხოლოდ ამ თვისებათა განვითარებას. სლავიანოთილთა წინააღმდეგნი სხვა რიგად იქნებენ. მათის აზრით თავი და თავი ნიადაგი არის ხალხი, მისი გაჭირება და მოთხოვნილებაანი რა გვარ-ტომობასაც უნდა იყოს ეს ხალხი. ამ ნიადაგზედ დათესილ უნდა იქმნეს ის თესლი, რომელსაც შეუძლიან მოსპოს ეს გაჭირება და დაამყაროთილეს ეს მოთხოვნილებანი. იქნება ამ თესვაში იმისთანა რამ აღმოცენიოს, რაც არ მოიზრება ხალხის გვარ-ტომობაში; ან იქნება მოსპოს იმისთანა უმგზავსობა რამ, რასაც საგვარ-ტომო ხასიათი აქვს,—ეს სულ ერთია. ერთის სიტყვით სლავიანოთილთა და მათ წინააღმდეგთა შორის სუფიუს მძიმე განსუთქილება, რომელიც დაძოვადებულია მათ დედა-აზრთა განსხვავებაზედ: ზირველნი ამყარებენ თვის მიმართულებას გვარ-ტომობაზედ, მკორენი—ხალხსზედ და საზოგადო ბედნიერებაზედ (ჯერ ეს ბედნიერება მინიჭეთ ხალხსა და გვარ-ტომობა უთქვენოთაც მისცემს ცხოვრებას თვისებურ თესვას). საკულავოდ მოგასხენეთ თუ რა მნიშვნელობა აქვს ჩვენის აზრით გვარ-ტომობას ისტორიაში და მასზედ დამყარებულს მიმართულებას. შემოსხენებული რიოდე სიტყვა საჭირა მხოლოდ მისთვის, რომ ქვემო მოყვანილი გაურბობარი არ დაჩხეს მკირხველისათვის.

საქართველოს ეროვნული მუზეუმი
 МУЗЕЙ ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ

სლავიანოფილთა ბუდე ძველადგანვე მოსკოვიან. ასეც უნდა იყოს, რადგანაც თუ არ რუსეთის კუქში, სადღეობა სლავიანოფილთა თავსესაფარი სადგომი? აქედან—მომდინარებს ზოგჯერ აშკარა, ზოგჯერ უხილავი ბრძოლა მოსკოვისა და ზეტრებურლის მწიკლბობის შორის. ამ ბრძოლასაც ქრისტიანთა ერთი დრო. ეს იყო ის დრო, როდესაც ერთგვი მიმართულებას მძლავრი და ნიჭიერი მოღვაწენი ჰქონდათ. ეს იყო ის დრო, როდესაც რუსეთის თითქმის სულსადაც აიღო ფეხი, ცხოვრებამ იტვალა ფეხი და შევიდა წარმატებაში. ეს იყო ის დრო, როდესაც სლავიანოფილთა თავისი ღვაწლი დაქსდევს რუსეთის კეთილმდგომარეობისათვის, როდესაც მათ შორისამც ზოგჯერ უსარგებლოდ არ ხიარა ახალის მოძრაობისათვის, როდესაც მოხდებოდა ხალხი, რომ სლავიანოფილთა და მათ წინააღმდეგთ თითქმის ერთი და იგივე წადილი უფეთქავდა გულს და ბრძოლა თითქმის უგუდბობდა ხალხი. ეს უგანსაკნელი შემთხვევა მოხდებოდა ხალხი მათ, როდესაც იმისთანა მოვლენაზედ ჩამოვარდებოდა ღაზარავი, რომელიც ერთგვარად სასურველი იყო რეგორს სლავიანოფილთათვის, ისე მათ წინააღმდეგთათვისაც. ამ შემთხვევაში მათ შორის განსხვავება მდგომარეობდა მასში, რომ ვიხეიანი ამბობდნენ—ეს მოვლენა უნდა დავიჩინოთ, რადგანაც იგი რუსის ხალხის საგვარ-ტომო თვისებაა; მერქნი ამბობენ—ეს მოვლენა უნდა დავაჩინოთ, რადგანაც იგი ხალხის კეთილმდგომარეობის მომასწავლებელია. (მოკისსენოთ მაგალითები, ბასის სასოფლო საზოგადოების ბედ-იღბალსად).

ბევრი გოგა წყალი დაიღვარა მას აქეთ; ბევრად მოდუნდა და შეწყნარდა ცხოვრება. მოდუნდნენ აგრეთვე სლავიანოფილთა, თუმცა იმავე ბუდეს ქვეშ არიან შეფარებულნი. რაც კი რამ დამაღლი, უვარვისი რამ მოიხრევა მეტნიერებაში თუ ცხოვრებაში—ეველას მათ სიყვარულს და პატივისცემას იხურებს. მათის ფიქრით რუსეთის არამც თუ განათლება და წარმატება არ აკლია, არამედ ძალიანაც გადუქვარება და არ აწყენს ცოტა რომ უკან დაიწიოს... ეს სლავიანოფილთა, სწორედ მოგასსენოთ, უგანსაკნელ დრომდე, შესაბამისის სურათს წარმოგვიდგენდნენ იმ მხრითაც, რომ სრულიად მარტონი არსებობენ ცხოვრების მიმდინარეობაში. რუსეთის უკეთეს საზოგადოებაში მათ გამოჩენილთა წინაპართაც სახელი გატყნისილი ქრისტიანთა და ელხანდელს წვრილ-ფეხობას

ვიღა დაუგდებდა უუქს. მათზედ ჩამოვარდებოდა ხალხი ერთადე სიტუაც მხლოდ მათ, როდესაც ჩენისა და სლავიანოფილთა სლავიანები სტრუქტურა ეწვეოდნენ რუსეთს და ამის გამო განმართებოდა სადილი და სასლავიანო სადღეობელი სმა. დაბრუნდებოდნენ სტრუქტურები შინისკენ და სლავიანთა ხმაურობა შესწყდებოდა. მაგრამ თუ ეს იყო შინ, თუ შინაობაში მოსკოვის სლავიანოფილთა მცადნიერება ამა იყო და მას თითქმის არავითარი კვალი. არ ჰქნებოდა ცხოვრების ჩვეულებრივს მიმდინარეობაში, ამასვე ვერ ვიტყვით ევროპისა და მისთა სლავიანთა შესასებ. სლავიანოფილთა იმდენსა ევროპის სლავიანის ტომის ერთობაზედ, მის ახალს ცივილიზაციასზედ, რომ ცოტად თუ ბევრად დაიფთხეს ევროპა. მართლაც ეს ამოღენს ხალხს რომ შემოგვივარდეს და აქაობა აიკლას, შინი მტერი იქნება ჩენის სქემო. მართალია ევროპის განათლებულნი და დაწინაურებულნი კაცები დაწინაურებულნი იყვნენ და არიან კიდევ, რომ ეველას ეს ტუთი-უბრალე ღათაობას სლავიანოფილთა მიერ; დაწინაურებულნი არიან, რომ შემოსსენებული ერთობა მხლოდ ზოგიერთა მეტნიერთა თავში სუფიქს და არ თვით სლავიანის ტომის ხალხთა შორის, რომელთაც იმდენსა გაჭინკება და მწუნარება აწევთ, რომ არა სლავიანთ საგვარ-ტომო ერთობისათვის. მაგრამ საზოგადოების უმრავლესობა თითქმის იხურება სლავიანოფილთა ტრანსპარანს და ევროპა იმ ეს-ესარის სლავიანები ერთი ერთმანეთს ხელს გაუყრან და რუსეთის წინამძღობლობით წაჭრენიან ევროპის ცივილიზაციას. შედგომბაში შედიოდნენ აგრეთვე თვით ევროპის სლავიანის საზოგადოებანიც, რომელსაც ცოტად თუ ბევრად ევროპა, რომ მართლაც და მთელს რუსეთს, დიდდამ პატარამდე სიზმარშიაც კი სულ სლავიანთა ერთობა ელხანდებო...

აწინდელი ომიანობა დიდ განსაცდელს მოასწავებდა სლავიანოფილთათვის. თუ მართლაც რამე ერთობა სუფიქს სლავიანთა შორის, თუ ეს ერთობა მართლაც ცხოვრებაშია გამკლარი და არ მარტო მეტნიერთა ოცნებაში,—ეველას ეს ელხა უნდა გამოჩენილიყო, ელხა უნდა დამტკიცებულიყო თვით საქმით. ამასვე უკეთეს, ამასვე უფრო კეთილშობილურს შემთხვევას როდისღა უნდა დასწრებულიყო სლავიანის ხალხს! ელხა უნდა გამოჩენილიყო თუ რა გვარი კავშირი არსებობს უფროსთა და უნტროსთა სლავიანთა შორის. მაგრამ... მაგრამ ბევრი

იმისთანა რამ გამოჩნდა, რაც სრულიად არ ეთანხმება წემოხსენებულს სლავიანოფილთა ტრანსპარანსს. გამოჩნდა, რომ სლავიანთა შორის არავითარი ერთობა, ერთგვარი მიდრეკილება და გულის წაღილი არ სუგუვს, აგრეთვე არც ისე თვალ-სწევრილი სიყვარული უფროსთა მოძქეთადმი არსებობს. მართალია სლავიანები სისარულით მიეგებნენ რძიანობას, მაგრამ ამისთანავე გამოჩნდა, რომ მათი შინაგანი წაღილი არის თვით-არსებობა და ამ წაღილს არასოდეს და არა რისთვისმე არ დაჭსთმობენ (თუ არ ძალდატანებით, რასაკვირველია)... გამოჩნდა უფროსთა მძუბის მადიდებლობა, ამხარტანობა და ამის გამო დაცემულთა ბოლგარიელთა მიერ ეჭვი გულგრილობა და სხვა... გამოჩნდა, რომ ჩაგრულთა დასაცვლად, ერთობისა და თავისუფლების დადგენისათვის სხვა ბევრგვარი ძალაც საჭიროა... მართალია ჯერ წამოყენებული საქმე არ გათავებულა, აქოთილი ცნობებები არ დალაგებულა, ჩუკლებრივ რაშიმე არ ჩამდგანა და ამიტომ სრული განკითარებული სჯა და დასკვნა ძნელია, მაგრამ მაინც საქმე ისე საგზოდ განათებულია, რომ გაცნობა შენიშნოს ის საზოგადო ხასიათი, რომელზედაც მე ვლანაჩაკობ და სიტყვა მომაქვს ამ უამად.

რუსის სლავიანოფილები იმ აზრისანი არიან, რომ ჩვენსედა უკეთესი მთელს დედა-მიწაზედ არავინ მოიზრება. მართალია, ჩვენ და სლავიანები მძუბი ვართო, მაგრამ მაინც რადგანაც ჩვენ უფროსნი ვართო, ამიტომ დარბეუბაც შეგვეყრისო და თვით გალანკაცაო, თუ უნდრისნი მძუბი ისე ვერ მოიქცნენ რეგორც ჩვენ გვინდაო. უკვლავ ეს ცოტად თუ ბუკანად ესლაც გამართლდა. აქ გვავტანდებო, სხვათა შორის, ერთი მაგალითი, რომელიც გასეთებში იყო მოყვანილი: ბოლგარიაში, სადაც რეგორც მოგესხენებათ, დიდი-ხანია რუსის მმართველობას შემოღებული, დაარსეს აგრეთვე ქალაქის საბჭონიც ერთმა სამხედრო მოხელემ დანახა, რომ ადგილობრივნი წარმომადგენელნი იშვიათად დანარბიან საბჭოში, ძალიან გაჯავრდა თურმე და გამოუცხადა ბოლგარიელებს — თუ არ იარეთ, დაისჯებითო. ამ მაგალითის შესახებ ერთი რუსის მწერელი *) ამბობს: „იქნება ეს განსაკუთრებული, მხლოლობითი შემთხვევა, მაგრამ მაინც სანახუნია, რომ მმართველობაში მოიზრდნენ გაცნობი, რომელ-

თაც შეუძლიანთ ამ გვარის შეცდომის მოსდენა. ამ მოღვაწეში ვინაობთ ჩვენს უფროსთა ბძანების ბუკითს აღმასრულებელს. იგი არა ზრუნავს თვით საქმის შინაარსზედ, რომელიც მასზედ მინდობილია, მას მხოლოდ უფროსობა და ბძანებლობა უნდა. მოღვაწემ ვერ მოიზრება, რომ განსანთავისუფლებულ და დაშინებულ ხალხში თვით მმართველობის დადგენა უვირილით და მუშტით შეუძლებელია.“

ჯერ სერბიელნი და რუსები ვერ მოუხერხდნენ ერთი ერთმანეთს, ესლაც ბოლგარიელებს და რუსებს გვარობად გაუგიათ ერთი ერთმანეთი. რადესაც ბოლგარიელნი დიდს აღტაცებაში არ შედიოდნენ, რუსის გორესზინდენტები ამბობდნენ, რომ ბოლგარიელნი უმადურები არიან და სრულიად არა ჭგობნობენ რა მძიმე ღვაწლი ვივისრეთო მათის ბედნიერებისათვის. ვთქვათ მართლაც ეჭვი და ცოტადენი გულგრილობა გამოიჩინეს ბოლგარიელებმა უფროსთადმი (თუმცა მერე გამოჩნდა, რომ ამისათვის საკმაოდ საბუთებიცა ჭგინათ ბოლგარიელებს). აქ შესანიშნავი ის არის, რომ უფროსებმა თითქო მარტო ესლაც გაიცნეს თვისნი უმცროსნი მძუბი. მართალიც არის, მაგრამ ახლაც ძიბძნდით და იკითხეთ: სად არის ის ერთობა, ის უხილავი მიდრეკილება და გულის ბგერა ერთი ერთმანეთისათვის, მაშინ, როცა არც კი იცნობენ ერთმანეთს შეიძლება მძობა და გულწრფელი ერთობა რადესაც უმცროსნი ეუბნება უფროსს: „მართალია ჩაგრული ვართ, მართალია მესარჩლები, მაგრამ სულგრძელეობა მოითხოვს ისე მომექცე, რომ წამ და უწუმი არ მავუდარო შენი სიკეთე, არ შემიგინო თავიერყვარობა, არ დამიხვარო გაცნობრივი სული. შენვე არ მითხარ თავი და თავი საქმე გვარ-ტომობა არისო. მეც ამ აზრისა ვარ და ამიტომ უკვლავზედ უწინარესს მინდა დავიცვა თვით არსებობა, ჩემი საკუთარი გვარ-ტომობა, ჩემი საკუთარი ენა, ჩვეულება. საქმე ის არის, რომ სრული თავისუფლება და ერთობა იმ ნიადგზედ სეირობს, რომელიც ჯერ შენც არ დაგცმუნადებია და მე რაღა უნდა მომცე...“

რეგორც მოგახსენეთ წამოყენებული საქმე ჯერ არ გათავებულა. ჩვენც დავუწყადოთ მის დაბოლოებას, უფროსათლად გამოაშვარებას, და შემდეგ ხელმეორედ მიუბრუნდებით ამ წყრილის საგანს. ესლაც მოგახსენებთ რჩიოდ სიტყვას, დაშირებისა მებრ, შარშანდელ ბოლგარიის აჯანყებზედ. ამის შესახებ მოვიყვან ჰირ-და-ჰირ ერთს აღ-

*)Наша печать и болгарскія дѣла, „Вѣстникъ Европы“ 1877, № 10.

გილს იმ მშვენიერის წერილიდან, რომელიც დაბეჭდილია რუსულს ეურნალში «Отеч. Зап.» № 9 სთათურით «Письма о Войне»: ესადა, — ამბობს ავტორი, — რომ ანამც თუ მარტო რუსეთი ანამედ მთელი ევროპა მოტეუვდა ბოლგაროელთა ნამდვილ მდგომარეობასედ. როგორ მოუსდა ამისთანა შეტდომს — გორკესზონდენტს *) ამასედანც მოჭყავს რამდენიმე შენიშვნა. მისის აზრით, ბოლგაროელთა შარშანდელის აჯანყების მიზეზი რკგვარია: დაუწყობელობა და ურიგობა სარკვის გროვებისა რსმალეთში და ნამეტნავად ვატოგ-მოყვარეობა ბოლგაროელ დაწინაურებულთ კაცთა. ამ მოკრე მიზეზსედ გორკესზონდენტი ამბობს შემდეგს: «მოკრე მძიმე მიზეზი სავსის უკმაყოფილებისა იყო ის გარემოება, რომ ადმინისტრაციის სხვა და სხვა თანამდებობანი აღკრძალულნი იყვნენ ბოლგაროელთათვის. რა უნდა ექნათ ბოლგაროის განათლებულ და დაწინაურებულ გვამთ, მეტადრე იმათ, რომელთაც მიიღეს სწავლა რუსეთში, სთფრანგეთში, საზოგადოდ, სამზღვარ გარეთ? მათ შორის მომეტებული ნაწილი სდებოდა სასოფლო მასწავლებლად და ამ გვარად უღვიბებდა სავსის თავისის ღირსების გრძობას. ამის გამო რსმალეები ძნელად უშვებდნენ ბოლგაროის ემაწილ-განგებს საზღვარ გარედ, მეტადრე რუსეთში, და მათის დაბრუნების შემდეგ სასტიკად თვალ-უური ეჭირათ. ეს გარემოება რასაკვირველია, უფრო უმეტესად შიშში ავდებდა რსმალეთის მთავრობასა. უგანსკელისათის წლის განმავლობაში ბევრჯერ მომსდარა რსმალეთში ცოტად თუ ბევრად განკერძოებული ადელეგება რომელიმე სავსისა. 1875 წლის აჯანყება კი გარგად იყო განსრისული და მოწყობილი. დიდი დაბრკოლება მარტო სასსარის უქონლობაში იყო. აჯანყებულთ გარგად იცოდნენ ეს, იცოდნენ რომ წინააღმდეგობა დიდ ხანს ვერ გასწევს, მაგრამ მათთა მოთავეებს უნდოდათ ბოლგარობსედ მიექციათ მთელის ევროპის ყურადღება, უნდოდათ ეჩვენებინათ, რომ მათს სამშობლოსაც აქვს უფლება იცხოვროს ისე, როგორც განათლებულნი სავსისნი ქსტსოვრობენ. იგინი, რასაკვირველია, არ მოყოლოდნენ არც მშვიდობას, რომელიც რსმალთა აღმოჩინის აჯანყების დასამშვიდებლად არც ევროპის გულგრილობასა».

გორკესზონდენტი მართლს ამბობს, რომ აწყო მდგომარეობა აღმოცენილია ბოლგაროის ინტელიგენციის

მიერ. მაგრამ მე კი იმასედ ვერ დავეთანხმები (ამბობს ხკინი ავტორი), რომ ბოლგაროის ინტელიგენციის მოქმედობას წინ მიუძღოდეს ვატოგ-მოყვარეობა. თავისის სამშობლოს ქვეყნის განთავისუფლება უნდა ცომის მოვლობელობისგან, რაც უნდა გარგი იყოს ის მოვლობელობა, ავტოვე თავისის სავსისათვის უკეთესის ცხოვრების დადგინება — ეს იმისთანა ბუნებრივი და წმინდა წადილია, ეს იმისთანა ადვილად მისასდომია ყოველის განათლებულის განცისათვის, რომ უსამართლობა იქნება განმა ამცგამო ქვა განკიცხვისა ესროლოს ბოლგაროის ინტელიგენციას. სოლო ბოლგაროის ინტელიგენციას არ შეილება განმა ბრალი არ დასდოს მასსედ, რომ მან ცუდად და არა საქმად შეისწავლა და შეიგნო თავისის სავსის მდგომარეობა და წინ წაუძღვა თავისუფლების მოსახელებლად არა იმ გზით, რომელთაც სჭირო იყო და რომელიც სავსის ყოვლად დაუზოგოლებლად მიიყვანდა თავისუფლებამდე. იმ მცირედს ცნობათგან, რომელიც მე მოვასწარ და შეკვიბე და რომელიც უკეთ მოვისსენიე, ადვილად ქსხანს, რომ ბოლგაროელთ ხელში ანამც თუ მარტო ქანებრივი ძალი, ძალი უმადელისა კეთილ მდგომარეობისა, ანამც ნაწილი ზნეობითის ძალისადა. ბოლგაროელთ მსოლოდ ერთი რამ ავლდათ: ბოლგაროის სავსის ძთლად და ერთიანად ვერ ქსტნობდა თავის თავსა და თავის ძალსა, ანუ უკედ ვსთქვით, ბოლგაროის სავსის განათლება ავლდა, განათლება, რომელსაც აუცილებლად მოჭყვებს სოლოდ გვარ-ტომობის ცნობიერება და ერთობა. რსმალეთი ამცსათვის თანთო გზას ადელეგდა ბოლგაროისა, რადგანაც მის შინაურ საქმეებში სრულებით არ ეტოლდა და არაფერს უწიდა. გორკესზონდენტი უმართლად ღანზარკობს, მასსედ ვითომ რსმალეთი ბოლგაროის ინტელიგენციას ქსდენიდა და ავიწოებდა. მაგდენის და შევიწოების სურვილი რსმალეთმა აღმოჩინა მას შემდეგ, რაკი ეჭვი ადლო ბოლგაროის განდგომისა და ისიც მოჩინა მარტო სურვილათვე დარჩა. მანც და მანც სხემში არა გვაქვს არა რამე საბუთი მასსედ, რომ ეგ სურვილი აღსრულებაში მოყვანოს ვისმეს. ანა ბოლგაროთა თავისთავის მშვიდობიანად ყოფილიყო სხვა სავაისების განდგომის დროს მასინ რსმალთა უფრო გულს მოუტებდა, რსმალთა უფრო დაწნობოდა და მასინ ბოლგაროის ინტელიგენციას წავიდოდა დაუზოგოლებლად იმ გზასედ, რომელსედან ვიდოდა, ესე იგი ბოლგაროის

*) აქ ავტორი იხსენიებს ერთს რუსის გორკესზონდენტს.

საღისის განათლებისა და გარ-ტომობის გავრცელების გზაზე. რამდენიმე წელიწადს შემდეგ ამ გვარად მსგავს-
ლობისას რამდენიმე უფლებას ბოლგარიაში მანტრა სსსუ-
ლია შეტანებოდა და ამის მიუხედავად ზედ მოჭყვი
ბოდა განთავისუფლებდა. მაგრამ ინტელიგენციის ბოლ-
გარიის სსსუ გზას დაადგა. მან ისე დაწყო საქმე, რომ
სსსუსგან მოკლოდა განთავისუფლებას, და ამის იმედი
დააფუძნა, თუ არ განსაკუთრებით, უმთავრესად მანტრ
რუსეთზედა. ამ განსწავლის აღსასრულზედა რამ სსსუ-
ნი იყო სსსუ: ერთი ბოლგარიის საღისის განდგომა
რამდენიმე მთავრობის წინააღმდეგ და მეორე კვრების
დაწმენება მსსუ, რომ ბოლგარიის საღისის მდგომ-
არეობა: რამდენიმე მიწობელობის ქვეშ მძიმე და აუტა-
სულაა.“

პროვინციის მეთვალყურე

შენიშვნები

(ვუძღვნი ჩემს მეგობარს ვ—ს)

I.

„...სიმართლე ქოუაგი ძალია: იმას უფრო-ტყურობით
გარბი გააღებენ სოღმე და თაგ-მოწონებულს უი-
ნისკი ნებას მისცემენ, რომ ბუხრის წინ გაიშლარ-
თოს და ისე ეროს.“
(„მევე ლიბი“ შექსნიობისა, ქაოთ. თარგმნილი.)

ამ წერილის დაწერების დროს არ ვიცი რა ეშმაკმა
მამაგონა ერთი ჩემი მასწავლებელი, ჩემი სულიერი მამა.
ანა, გეთაყვათ, ის დასაქცევი რამდენიმე! დაღსხვრის
დემტობა, ისე ცხადად წარმომიდგა თავისის განუშორე-
ბელის ბურსუთის კოლოფით მანტრესა სეღში და ნერ-
გის წენელებით მანტრესაში, რომ რა მოგაწონათ! წარ-
მომიდგა თავისის მამაშვილურის დარბეობით: „უჰ, წუწ-
ვის შვილი! შე ძაღლის წიწილი, თქვი ჩქარა, თქვი!“ —
რჩე, უსამართლოთ ვეტანჯავდნენ, მკითხველო, მუ და შენ,
განსკვს? ამას ჩვენ ვგრძნობდით, სისხლი ყელში მო-
კვეცდებოდა, გვიდოდა გამოკვეთქვა რადანა გაკვეთცის
უსამართლობა მამა მასწავლებელისა, მაგრამ ვერ, ვერ
ამოდიოდა სიტყვა ზეით, თითქოს ჭყრის განბობისა
ეშინოდა; ეს სამართლიანი სიტყვა, ეს გულის გასაგმი-
ნი სიბრძნე, ბრუნდებოდა უგანვე გულ-მუცელში და
თითქოს გულს გადაკვიფრავდა სოღმე. — არ სად არ
გამოგიცდია, ჩემო მკითხველო, ამ გვარზე გრძნობა.

მდგომარეობა, ესაა შენ სიტყვებში? თუ კორ-
ტესხმანდენტი სარ, მგონი, უნდა გეწინიოს წგენი;
თუმცა, დემტობა დაკვიფრის, ისე არ გვეკვდება ესა,
მომისაგით მუცელში არ გვიკვრდება, მაგრამ გრძნობს
კვიკვრებს სოღმე სანდისსა. —

საზოგადო აზრი სწორედ ის დაუნდობელი რსტა-
ტია, რომელიც ჩვენ ჩვეი ტვირს გვიდავებდა; ამ სა-
ზოგადო აზრის ზოგიერთი წარმომადგენლები ამყად
გამდისინ: ჩვენ ბატონები გასლავართ; რაც გვიამება,
ისე უნდა ვიქმედოთ; როგორც ჩვენი ნებაა, ისე მოქ-
მედოთ უკვლამა; თვალბზუდ სული მიიფარეთ, ყურ-
ში პამა დაიცეთ, რომ არ დაინახოთ, და არ
გაიგოთ, თუ მე როგორ ტლახში ვჭეუქმალაობა,
როგორ ვებღანებები მდამალს ჩემის ცხოვრების ბურსად
ვისდიო და სსუ. — ვის რა დავა გაქვთ, მეც სუ და შენც
სუ.“ აი, ჩემო მკითხველო, რას გეტყვიან. მართლად,
ვის რა დავა აქვს! ღოჭი რომ ტლახში წეს, იამება
და წეს; სიმსუქნისგან გახურებულა და მითი გრძიდება.
ამითი ღოჭი რა დასამჩანისა. მაგრამ ბატონი რომ
არ აყენებს, ენისებება იმისი ტლახში წოლა, იმისი
წუწვობა, ბინძურობა, უსეირო დრუხუნს და მალი-მალ
სასრუებს მიაყრის სოღმე წუწვ დინგში. ჩემო მკითხვე-
ლო, ჩვენც რას დავსდევთ დრუხუნს, გაუსვ-გამოუსვათ.
თუმც სანდისსან ვშეს გამოკვეთქვენ, მაგრამ რომელი
მართლის მთქმელისთვის არ გამოუკრავთ, მითხარ და?

დემტობანი და, დავიკვრო სსუ ქვეყნებშიაც ასე
განწიობილად ჭსდენიან გარტესხმანდენტებს, როგორც
ჩვენში? არ ვიცი, რა სწადინთ ჩვენ თავ-ცარიელ ვაუ-
ბატონებს ამ დენით. ეს სუქმანობებაც არ იცინა: ერთი
განწიორულება, მეორე განწიორულებას გამოიწვიეს, რამდენ-
იც იდევნება, იმდენად გასულდება. ბატონებო, სიმართ-
ლეს ნუ გვირბნებინ, ნუ და ნუო; ეს დასაქცევი გასა-
ცრად გეწვენსო, რომ რაღა მოგასხენოთ. მართალიც
არის, სწვენს ქაქოგუტაქებს: კუჭს უსდენს, თვლებს
უხვევს. მაგრამ სიმართლემ რა ჭქნას, რა დამნაშავეა,
შენი ჭიჩიმე მკითხველო! მაგათი სიბოროტე ტლი
გასლავთ, კორტესხმანდენტი ვეცნი, — მომატეკეთ, იგაკე-
ნით ლანაჩავი მიყვარს, როგორც ავილს, — ავეებს და
ცეცელი-სიმართლემ გამოკვრდება, თითქოს დაბარბუ-
ლიანო. ანა, ვისი ბრალი იქნება, რომ თქვენ ტლ-გვეცნი
ავეცნოთ და ცეცხლმა, მუნით გამოკვრდნილმა, კაცი
დაგწვათ? — თქვები, ჩემო ბატონო!
მაგათ ბურსულს რადი უნდა ვუგდოთ ყური; რაც გვი-
ყონ „მიუუტეკოთ“, მანტრის სიტყვებით, „რამეთუ არ
იცინ, რასა იქმან“. რაც მოსდეს, რაც უსამართლოება
დავიანხოთ, ვსთქვათ; გაცობის დამაძვირებელი სიბიწნი
ვევლას ვალი აქვს, რომ გაჭკიცნოს, შეარცხვინოს. მამ
ასე იყოს და რაც მოგვივს მოგვივს.

ესდანიელი ჩვენს უკუდმართს დროში მართალი სწორედ „ქართული ორ-სახანო“ გასდა, თუ გინდ ჩქო-ფაჟი ძაღლი“, შექსპირისა ან იუოს; აღარ გადის ეს ბაჟაღლო, აღარ აქვს სხლის ერთგულს, უნიჭიერს ცხოველს, მყოფარს ზატოვი, აღარ. მართალი ლექსიგონში გასარევი აღარ არის: ამის მოადგილედ „უსამართ-ლობა“ შეიქნა. როგორ ან გადის სიმართლეთ? იტყვის ზოგიერთი. ჩემო ბატონო, ვისაც ესმის დაფესება და იცნობს მართლს სიტყვას, იქ გადის. ვისაც ან ესმის, ან ან უნდა გაგონება, უკუდმართს ესმის უოკელისფერი. რას უნდა? ამ ნაირი ხალხი დასტა-დასტას; სულ „ძალა-თარაზო“ შემჯდარი ხალხია: თავადობა, ვაჭრები, ანუ ერთის სხსელით, დიდგარობა და ზოგიერთი მოსულე ზინი. ჩვენში, აი ამ ჩვენ უდაზნო ქართლში, სულ უკუდმართ-ლაზარაკობენ. მკითხველთ, სხსეში გქონდეთ, რომ ვინ-ცობას ამ უდაზნოში როგორმე იქნის შემოდგა—დმერთმა გი დაგიფაროს, იქნის მოგჭრინ—უთუთ უკუდმართ-ლაზარაკი უნდა ისწავლო. ძალიან ადვილია მაგალითების მოყვანა, აი მაგალითად: სიმართლეს უსამართლობა ჭქვიან; რესკიზობას—განათლებას; მახეზღრობას—ერთ-გულეას; უსინიდისობას—ადვოკატობას; კაცს—მელას; რომ გაიგონოთ იქნა: რა განათლებული კაცია; იტყვისსმეთ: რა რესკიზი მელას,—რა კაი ადვოკატა, იტყვისსმეთ: რა უსინიდისობა.

გამოვა თუ არა გასავიცხავი წერილი, რომ ამ და ამ სსწავლებელში სწავლას ვერ მიდის; შეგირდები შიმში-ლით ისტრებინ; რომ ამ და ამ ზოლიციის მოსვლემ სელის-მოწერაც ან იცის, ორი და ორი სუთი ჭგონია, და ნიდაგ სქემეს ათუჭებს; რომ ეს და ეს მარის უფროსი განათლებასედ ძალიან ჩქვიითად“ გასლავსთ და ბუკრს უსამართლობას და თავსედობას სხლის, მამინე ატქვეტენ უურებს. მიგზავნ-მოგზავნიან თავიანთ ხელთ-მლოკველს „ფინისა“ გასაგებად, თუ ვინ არის ის არამზადა, რომ წიწილასავით თავი წავლიჯონ? როგორ გაბედა ესეთი შეურაცხება? ნასამს თუ ტომიჩში თავი ან ამო-ყოს! ან იცინა, ვინა ვართ!...აი, მოცუნტულებს მელას ხელს-ხელს. „უჭ, რა წერილი დაუწერიათ! Просто пре-жестъ, да и только! (რუსულსაც სიტყვის მასლად გაურქვეენ ხელმე). დმერთო, რომ აღარ შეიძლება რა ნაირად ჭქვისსვენ და რა მართლს! ბიჭო, შე ეშმაკო, შენ ხომ არ დასწერე? თუ შენია, ბარაქლას შენს ბიჭო-

ბას“. ამისთანა დაშქრულის ერთ—როგორც მელისგან მოკესსენებათ — სიცილით წამოგინისსლესს მელის. რა მასკა და! მელესს ამისთანა მასკებით შეუძლიანთ მგლები, ვირები, ტურები გააზან. მაგრამ კაცების გაბმა ძნელია...“სუ, სირცხვილია, რას ამოა? ჩამამასა უერ-ში ჩემმა ძმამ, რომელიც ამ სტრიქონებს ზედ დასტქე-როდა, კაცებს უფრო ძალე გააბიქნ ხელმე, შე სულე-ლოკო.“ ისეთი იდავეი გი ამოკვან ამ თქმისთვინ, რომ მგონი დაივიწყოს მეტინარობა...დაის, გაბმა ძნელია ძნელია მეთქი. ოჭ, ნეტა ისრე ჩვენი ზოგიერთნი მო-ხელენი, ვსთქვათ ზოლიციისა თუ სულისა, ისე დასელკონდ-ნენ სინიდისიანად საქმის აღსრულებაში, როგორც აქ ჩვენში გორჩესზონდენტების ძუნა-ზოკანაში არიან დასე-ლოკენულები! რა გინდა ჭქნა, ძმაო, ან გაჭკიცნო, ანც ის იქნება: სედავ, რომ მურტლად იქცეას კაცი, კაცობის დიქსი ან არის, დაუგარკავს ჟოვისი ჯიში და გამზდაცა კარკისი“ სედავ, რომ სიმართლეს, თავისუფალ სიტყვას, ამ ძვირფასს საუნჯეს ხალხის კეთილ-დღეობისას, სჯი-ჯგინან ცრუდად; გაუნდათთ ჩქოფა-ძაღლად“ და უს.მართ-ლობას „ფინისსავით“ იქნებს ალოკინებს,—ეველას ეს ერთად გულს გთუთქავს. ველარ ითმენ, იწვი,—იდაგვი, მინამ არ აღმოანთსეკ შეკუბებულ ჯავრს, სიბრასეს ვი-სედმე.

შეკუბებულ სიბრასეს გამოკუთქვამთ ხელმე ორ ნაირად. მაგალითად, ზოგი ასე იტყვის: ერთმა ვიდა-მაც ერთ ქადაქში, ერთს სხსეში, მეორეს სილა შე-მოჭკრას; მიწეზი გასლდათ ის, რომ იმ ერთმა იმ მეორეს მართლს ძალიან დაუშავა.—წადი და გაიკეთ ასლას, რა იყო და ვინ იყო? ზოგი გი ბირდაზირ დაგისასელებს მომქმედსაც და ნამოქმედებსაც...აი აქ განჩდება მელების მექმბრობა. ფარიც და სმელიც მექმბრების მომტყვის ხელშია. თუ დაუმოკიდებულე კაცი სარ მომტყვის წინაშე, ხომ კარგი; რას გიზმენ, თუნდ გიზოკონ და თუ დამოკიდებუ-ლი ხარ, მაშინ არის საქმე და განჩინება, მაშინ უნდა ინუკელო თავი უკვდავის რუსთველის სიტყვებით:

„ჭიპოს ბინა გამეკრება ასრე უნდა, გით ქეოთიპოს.“

ასე დასწერ, თუ ისე მანც კარგია, გამკები გაი-გებს; გაკიცხული იცნობს თავს. მაგრამ სსკამაც რომ იცნოს, უფრო კარგი იქნება. დობე-უორეს მოკლები, თუ ბირდაზირ იტყვი, ჩემო გორჩესზონდენტო, შენ შენი ხომ არ ატცდება. ბარემ დაჭკარ, რომ კვალე დაჩნდეს.

II.

ვევინით და ვევერით, თითქმის ყოველთვის, რომ ქართული არ არის წარმოდგენილი, არ არის და არ არის. მართალია, ძალიან მართალია, დაუბრუნებელი მადლი მუც. ჩვენი გლეხი, თუ მღვდლის წოდების ქართველიც სულ იმას სტდილობს, სულ იმისკენ არის მიდრეკილი იმის შრომა, მოღვაწეობა მოქმედობა, რომ რთგორმე ნივთიერების მხრით დაკმაყოფილებს, კუჭი გამძღარი ჭქმნდეს, რჩობის ძველად არ აგდდეს, ე. ი. შიმშილ-სატიტულით არ მოკვდეს. მომეტებულად ჩვენი გლეხ-გაცი, როგორც შემინიშნავს ამ ჩვენს უდაბნოში, ნივთიერად დაკმაყოფილებისთვის იღვწის, და ვერ ამოუვიდა სიღარიბეს, ვერ და ვერ, თუმცა წელზე სულ იღვამს; ვერ ამოვიდა, რადგან როგორც შოკოლადს, ისეც გასავალი დიდი აქვს.

გლეხ-კაცობა არის ზღვა, რომელზედაც დასვირლობენ გემები, თითქმის ამით ეიოჩნილება ზღვაო; შიგ დაძვრებისათვის ათასწიანი ქვემდრობი, სუსნიან რაც მისკდებათ და მით იკვებებიან... გემს, რას გარბის, თითქო უნდაა გასრისოს ზღვაო, მაგრამ ისეთი გამწვევი სსეულია ის დასაქტევი, რომ ისევე იმ თამად რჩება, რაც თამა იყო. ესევე შეგვიძლიან ვსთქვათ, (მკითხველო, როგორც გინდათ მიიღეთ: მე ძლიან მიყვარს შედარებით ლაზარაკი. რაც გინდათ ამასედა, ის მითხარით) დიდა, ესევე შეგვიძლიან ვსთქვათ გლეხობასედა: ეს ზღვა არის, რომელსაც „შეადის და გეადინება“ ზოტისა არ იყოს. ძლიან ცდილობენ გემები—გაუმძღარი ვაჭრები, სკაგები, სსვა და სსვა დამღის სულიერნი, მაგრამ სამუდამოდ ვერ სრესენ, სულს ვერ სუთამენ, თუმცა მისარულნი არიან, რომ იმათი ნადვწი ერთ მშვენიერ დილას ღმერთმა იმათ სულში ჩააგდოს. არც ის სურთ, რომ სრულიად სული ამოსძვრესთ; ვილა გამაჭკვებამთ იმათ? მხოლოდ ილოლიალოს ქეცინი ძალიდით; იმდენი იშოვონ, რომ სვაგები დასსუქონ, გააღონიერონ „ზირუტევის კაცების“ საუღაზავად.

გადის წელიწადი წელიწადზედა; გლეხი იღვწის, როგორც ვსთქვით; არა რჩება რა. ამ გვარ ბრუნვაში კვდება და ვერა რაიმე სარგებლობა ვერ მოაქვს სულისთვის. არ რჩება იმდენი არც საზღო, არც დრო, რომ გონების განათლებისათვის იფიქროს რამე. გონების, სულის და გულის განათლებისათვის სიზარმაცეში ვერ გავიცხვავთ ქართველს გლეხს, შემო მოყვანილთ გარემოებათაგანო. რა ჭქნას საცოდავმა! სწავლა-განათლება საჭიროა; ამის დასამტეცებლად მაგალითების მოყვანა სსვა და სსვა სწავლულთაგან მტია; ამას—როგორც ჩვენი ხალხი

იტყვის—რად გოდელი ნინო უნდა. მაგრამ და სულ მაგრამ... რა ცუდი სიტყვაა ეს რაერი?! აი ლექსიკონი-დგან ამოსაშლელი სიტყვა... სწორედ საზომიგო სიტყვა... მაგრამ (ვიდეუ არ ვიშლი!) საწყაღს გლეხს ჭანანი განწეტილი აქვს.

რას მივატივდი ამ საცოდავ გლეხს. სულ გლეხი და გლეხი! სწორედ ჭათამია ეს საწყაღი: წავლენ და წამოვლენ და წასწვდებიან ამ საცოდავს: ძროხას დაკვლენ ზედ წააკვლენ, ვამბის ასსენებენ, ეს სასრით გვერდში უდგია; ცხვარს ასსენებენ და ეს სომ სულ ცხვარია და ცხვარი. ეგაღას ამის დაჩაგვრა ჭქწადს, მაგრამ (ვიდეუ მაგრამ!) ეს რადი შეუბრუნება: დამკალ შენი ჭირიგო, ზირიგით ეტყვის... ჭო, იმას ვამბობდი: ბიჭო, გლეხის მაგალითის მოყვანას, ჩვენი თავი ვიღოთ? ის მაინც იბრძვის თავის და სსვის ცხოვრების არსებობისთვის; ამიტომაც ის ყველას უყვარს. დიდა, ე. ი. ვსთქვათ უყვარს... აქ მაგნიდება ერთი დაუბრტყდვის ლექსის სიტყვები. ვამბობ, დაუბრტყდავს, ამიტომ რომ წუსელის დაღონებული, ვიწკ მუჯარსედ და აქედ იქით ვიხედაობდი, შემომესმა იქვე ხლო ქუჩიდგან ხმა სიმღერისა „ხს, სულა ჭან, ჭან სულა ჭანის“ ხმაზედა:

„ჩვენი სთას ბენიგოი ვან არის სღმე ერი? მამე ყაღნიო, ლამაზ ზაღნიო, მოროული და მშვენიგო“.

ვიდეუ რადაც რადაცევი წამოიძასა მომღერალმა, ვითომ „ქედ-დრეკილიო“, „მადლიერიო“. სწორე მოგასსენო, ძლიან მომეწონა. არა, მიყვარულე ჩემო მეგობარო, რომ მარტო რი სტრქინი ვასსენე. ჭა, მეგობარო, რას იტყვი? კარგი ვია რადაც არის და!... შენ ნუ იფიქრებ, რომ მე სსვა ნაირად, აი რადაცას რომ ეძისან, ისე გელაზარაკებოდე? სულაც რა, შენმა მშემ. ისე გელაზარაკები, როგორც მეგობარს. მეგობართან სომ არ დაიძლება რა: უნდა სულ ცხადი იყოს... ხა, ხა, ხა! ეს რა სათქმელია, მეგობართან არა დაიძლება რა!? არა, დაიძლება, თუ დამაღა... ვი ევ გავები? საკვირველია, ბიჭო, ეს ჩვენი ქართველი კაცი. ჭერ ხმას ვერ ამალეებიებ და თუ ერთი დაიწყო, ქებაზე მესტკირეს გადააჭარბებს. ხლა, მეგობარო, არა მკითხე, თუ რა გაუბედესთქო? გათაყვა, მამითმინეთ, სევით გაზბრუნდე გლასა ჭკია-მვილსავით... დიდა, ჩვენ გლეხს ვამტუნებთ. მაგრამ ჩვენ—ვაი ჩვენი ბრალი!—ერთი მითისარ, რა მიგიძღვის, რა გათილი საქმე გვაქვს ფარხად ჩვენი მომავლისთვის? ეს გლეხი—ქეუჩის სასუდარი—სომ ყველასთვის შრომაღვაწლის მაგალითი არის და იქნება ვიდეუ; მაგრამ ჩვენ, ჩვენ?—რა მოგასსენოთ, რადაც ცუდი სასელი ვი გვაქვას, მე ვი ვერ ვიტყვი და თქვენ იცით.

წადი და შენ მდაბალი ხალხი ვამტუნე გონებით ზარმაცია თქო. საქმე ის არის, რომ ვისაც ესმის რამე, ის „მღლა ქანდაჩა“ შემჯდარა—უკაცრავათ, ბძანდება—და გავიძინოთ სულ „შე-სისსლიანმა“ გაკეთოსო. ღმერთო, რანი ვართ? მე აქ მაგონდება ერთი ინგლისელის

სიტყვები, თუ მესხიერება არ მალა:ტობს, სწორედ ინგლისელების სიტყვები, გორაკლევს ელსახედის დროისა: „რას უსვირობას ვაძინას, უკეთუ არ მალეუძს თავის თავსედა მალადა დგომისა...“ რას საჭიროა, მეგობარო, ვისიღ სიტყვებისა და ვის დროის ვაძინას, მაგრამ, სომ მოგესხევათ, ხვეწს ვაზეთებს მასალა ავლათ ხანდისხან სოლმე და ენის ჭავილია უჭირად სჭირთ“, წვილისაგან ასეთს აქლემს ვააკეთებენ, რომ აბელა რეკასოვი დმუკთმან შეაქცხვიროს იმასთან...სწორედ რომ ვარგი სიტყვების იმ ინგლისელების სიტყვები. იგი თუ რა წიხრ მასწავლება ვაძინ სოლმე სანდისხან? ის ილასება, დავარდება, ისე უძლურდება, თითქმის ამ წრუ და ამა სოფელსედა გდება: ღარ უნდაო. — მადლობელი ვარ, ჩემო მეგობარო, ვ... — მადლობელი: ეს ამდენი მადიან უთავებოლო ღამაწავი, წინადა და ახლაც. ცოდო გამაძაგარებული სულის—სულ შენის წყრილის ბაღისა.

მე და ჩემი დმუკთმა, რომ შენმა წერილმა სწორედ ღმბა, სწორედ მეგობრის ძილისაგან გამომიფუნა. მკვირდომე ჩემი თავის დამლევა, ჩემის სიხარბის ჩაფხვანტა. მაგრამ შენც ვი უფრსედა გძინავს... რადგან მე მალაინ მამეწონა, იმიტომ რომ გამომაფხინოდა, უნდა რამდენიმე ნაკვეთი თქვენის წიგნისა მკვირვანო საჭეუწილოდ, თუ თქვენი სუბან იქნება... ექვ, რა ვქნა, ჩემო ვარგო და ღამაწო, შენობით ვერ გწერ; დიდი ხანი არ მინახვანარ და ვაი თუ იწუხინა: მე თქვენობით მივწერე და ის შენობით იწერებაო, მკითხველო, ხომ იციო, ქართველობას ათასწიხრი ვრანტია, ახსნლი გუული აქვს—აქვს მეთქი, ვი არა, დროთა ვითარებით ვაუსდა. ამისთანა ჩინო-მასო „რამე-რემე“ ცუცხლს მოუ-

ვიდებს, გუნებას აუძლურებს და ახარბობებს ქართველს და მანდომებს, რომ მალადა შეაქცხვიროს საზოგადოების წინაშე დემოსტონის მჭრელ-მეტყველობით ამ გვარი დაცემა ზნდილობისა და მართებულობისა ჩვენში ასე არ არის? სწორედ ასეა. უხვირო საჭმისთის ცუცხლს მოუვიდებენ, მაგრამ რაც ღმბად აწუხებთ, ამას უფრს არ ათხოვებენ, ვითომ და რა. ძირ დიდა, ანუ—რაც გუბავდეთ უწოდეთ—ზიჩქვე მეწუგი სომ უფრო ცუცხლ-მასადებია?! დემოსტონისა არა, ისე მალაინ მადობის მჭრელ-მეტყველობით მანც შეესე და, შეკურთსეულს შეილო!

ოქ, ოქ, უვარვად მკითხველო, რომ რაღაც ვაბგებში ვაბგები და თქვენი სურვილის წინააღმდეგი ვავსდი. უდაბნოს მცხოვრებელს უკველივე მკითხვება. აბა, მდილობას ს:დ და ვისთან ისწავლიდა. ეს ერთი მამტიკეთ და შემდეგ ისეთ სანდა-სატირლეს დაგიწერთ, რომ—რომ ცრემლის დენამ თვლები დაგიმავთ და სიცილმა გუჭის თავი ვატეინოთ. სელსახეცი ვი მოინასეთ. ესლა ვა მე მხოლოდ თქვენი ბავანი მერადებინ, რომ წლავუნით საჭე ვაუჭირვეთ, თორემ თქვენ თვით რა... რას დობე-უფრეს ედება, ეს ვიდაც რსურ-ტიოლაა; ერთი დაიწუხს თუ დასაწუხი აქვს, რამეო; რა მამაკვდავით თავს იტანავაო. აბა, რა ვქნა! ვერც ამას მიმხვდაწარ, ჩემო მკითხველო, თუ რისთვის ვლაზარკობ ამდენს; რისთვის უხვევ აქვდ იქით მთვრალ ვაძინავით. გუტუვი და ნუ ვი გეწუხინებთ: იმისთვის ვლაზარკობ ამდენს, რომ შენ, ჩემო მკითხველო ვაჭბატონო და უფრო ქალბატონო, ვითავას შეგახვიო, ვითავას!!

წაკოლა—ც.
(შემდეგი იქნება.)

ტფილისის თავად-ახნაურთა ბანკის გირავნობის ფორცელნი პეტერბურლის ბირჟახედ.

აი რა ფასად გაყიდულა თავად-ახნაურთა ბანკის გირავნობის ფორცელნი (სავლანდოი ღისტი) პეტერბურლის ბირჟახედ წელს. საჭიროა სანდობად, რომ პირველი ხაზი ამ სქემის მსყიდველის ფასს ნაშხავს, მეორე გამსყიდველისას და მესამე ნამდვილად გაყიდულისას.

	მსყიდველი.	გამსყიდველი	გაყიდულა.
187/12 წლის ვადისანი, თორმეტს სეკემბერს (ათ თუმნიანები)	—	—	85 1/2
43 1/2 წლის ვადისანი იმავე დღეს — — — — —	—	—	83 1/2
54 1/2 წლის ვადისანი 28 სეკემბერს — — — — —	—	—	83 1/2
187/12 წლის ვადისანი, 21 ოკტომბერს — — — — —	85	—	—
43 1/2 წლის ვადისანი, იმავე დღეს — — — — —	84	—	—
187/12 წლის ვადისანი 1 ნოემბერს — — — — —	85 1/4	—	85 3/4
43 1/2 წლის ვადისანი, იმავე დღეს — — — — —	84 1/2	—	84 3/4
54 1/2 წლის ვადისანი, 7 ნოემბერს — — — — —	84 1/2	—	84 3/4
54 1/2 წლის ვადისანი 11 ნოემბერს — — — — —	—	—	84 5/8 — 85
54 1/2 წლის ვადისანი 16 ნოემბერს — — — — —	85	—	85 1/2
54 1/2 წლის ვადისანი 18 ნოემბერს — — — — —	—	—	85 1/2

წერილი ბურნიძეებს

უფალა რედაქტორა! ვიღებ კალამს გა
 მოუცდელ ხელში და გვინდები გასაკებრათ გა-
 მოსთქვა ის გრძობები, რომელნიც ჩემში აღძრა
 „ივერის“ მე 38 №-ში ამოვიტყუდმა წერილმა ქუ-
 თათისადამ შესახებ კიევის უნივერსიტეტის დაწესების
 დღის დღესასწაულობისა ქუთათის სტუდენტების
 მიერ. — ხლან ისეთი დროა, რომ ყოველ დღეს ტე-
 ლეგრაძეებს და გასეთებს კითხულობდეს განი, მსო-
 ნან სრულად ვერ გამყოფილდები და ვერ ტყობულობს
 მრავალ გვანს საინტერესო ამბებს. მე კი ისეთს მიე-
 რებულს აღაგს გვხვარობ, რომ არამც თუ ყოველ
 დღე გასეთებს ვკითხულობდე, კვირასში ერთხელაც
 რომ შეძლებდებო გასეთების შოვნა და ისინი სშირად
 მარტო „ივერისა“, იმითაც ვკითხულობდები და ახ-
 ქარბულის სინანობით გადავიკითხავ ხოლმე ამ გასეთს
 თავიდან ბოლომდე. — აი დღესაც მოგვივიდა „ივერის“
 და ერთი ორი რუსული გასეთიც. — მე „ივერის“ რე-
 გორლაც უფრო მკვიდრანება, მეხლოება და ამიტო-
 მაც ჯერ იმის ნომერს დაგუწყვე კითხვა და სხვათა
 შორის წავიკითხე შემოხსენებული წერილი ქუთათის
 განა. არ ვიცი როგორ იმოქმედებს სხვა ჩვენებურ ხალ-
 გასდა მკითხველ ქალებზე და როგორი შთაბეჭდი-
 ლება გამოიტანეს იმათ ამისგან; ვიტყვი მხოლოდ ჩემ-
 სე, რომ ჩემში იმის წაკითხვამ, ბევრს სასიამოვნო
 და სანატრულ ქაზრებთან, ერთი საძუხუნარა და დასა-
 ფიქრებელი ქაზრიც დასტოვავ. ვკითხულობ იმ წერი-
 ლის ბოლოს, რომელიც შეეხება ქუთათის საშუალო
 სასწავლებლებში აღმწარდ ღართბ მოსწავლეებისათვის
 ზრუნვას; ვკითხულობ იმას, რომ ამ მოსწავლეებისათვის
 შემწე საზოგადოების დაწესებას აზიარებენ ქუთათში
 და უნებურათ მომდის ფიქრი: ეგ ყველა იმედი, და-
 ზიარება ხომ მარტო ვაჟების წარმატებას შეეხება,
 მარტო ვაჟებზე ზრუნვავ ეგ საიმილო ზიარები, მაგ-
 რამ ჩვენ, ქალებს, მათ დებს, მათ შვილებს, — ჩვენ ქა-
 ლებს, რომელნიც უნდა შეგადგენდეთ მოქალის კაცობ-
 რიობის ბედ-იღბალს, მათის წარმატების მონახვერებებს,
 მოზიარებებს მათის გონებითის ცხოვრებისას, — ჩვენ
 ქალებს, რომელთათვისაც გამხენს ღმერთს მოუნიჭე-
 ბია მამა-კაცთან თანასწორი უკდავი სული, თავისუფ-

ლებს და გონიერება, — ჩვენ, ქალებს, რომლებიც საზო-
 გადოთ ყველგან და განსაკუთრებით ჩვენს გაუნათლე-
 ბულ ქვეყანაში ყოველის მხრით შევიწროებული და
 დაცემული ვართ — ჩვენ არც კი გვიხსენებენ განათლე-
 ბის ხსენებაზე თვით დაწინაურებული წევრნიც ჩვე-
 ნის საზოგადოებისა, ესე იგი ჩვენი ნასწავლი სტუდენ-
 ტები. — ყოველმა ხალხმა საკეთილო ქაზრმა საზოგა-
 დოების უგანათლებულეს ნაწილში, მის ინტელექტუ-
 ციაში უნდა ქაზრას ნოყიერი ნიდაგი, იქ უნდა დაი-
 თესოს, იქ უნდა აღმოცენდეს, იქ უნდა გაიმატოს
 ფესვები, იქ უნდა აყვავდეს, ნყოფი მოიხსნას, დამწიფ-
 დეს და შემდეგ ნელ-ნელა მოედოს დაწარჩენ წრეებს
 საზოგადოებისას.

ნუ თუ ქალების საქმე“ იმდენათ ღირს საზრუნ-
 ველ საგნათ არ მიაჩნიათ ჩვენს გასდელ კაცობას, რომ
 ამასუდ მზრუნველობას არ ახენენ იმ დროს, რო-
 ცა ისინი ფიქრობენ და ზრუნავენ ჩვენის მონახვერე-
 ბის — ვაჟების წარმატებაზე?

ერთი მითხრით, სავარაუდოა ძმანო, თუ თქვენ
 და თქვენს მზრუნველობის ქვეშ აღზრდილი თქვენი
 მომავალი და იმათი მომავალიც თქვენსავით უყურად-
 ლებოთ დასტოვებენ ამ დიდს საგანს „ქალების საქმეს“,
 მშინ ვისდა უნდა მოვსთხოვოთ ჩვენს საბრალეობას,
 კანონებისგან და საზოგადო წყობილებისგან დაჩაგ-
 რულებამ შემწეობა და მზრუნველობა? ჩვენებურის ქა-
 ლებისგან ხომ არ მოედით ამ საგანზე მზრუნველ-
 ბას? განა თქვენ ჩვენზე კარგად არ ხედავთ, რომ ეს-
 ჯანდელის ჩვენებურის, გითომც-განათლებულის მან-
 დილოსნების ყურადღება მიმართულია მხოლოდ „მო-
 დურად“ ჩანდა დახურვასე, ცეკვა-ტანცობასე და გი-
 ლიტ-მიზიტებზე. ცოდა არ იქნება რომ თქვენ მ-
 გათგან ამ საგანზე ზრუნვას მოელოდდეთ? ამას ვინ
 იტყვის, რომ ვაჟებზე ზრუნვას საჭიროა არ იყოს, მაგ-
 რამ იმათ ერთი-ორი საშუალო სასწავლებლები მაინც
 აქვსთ ქუთათში; ჩვენ საბრალეობს კი (მე გაბობ ქუ-
 თათისის გუბერნიასზე) ერთი საქალებო გიმნაზიის გან-
 სნა მგონი მომავალ წელშიაც ძლივს გვეღინოს და
 ეს სასწავლებელი იქნება ერთად-ერთი მოქალის ქუთათ-
 სის გუბერნიისათვის და ამ სასწავლებელსაც თქვენ,
 როგორც «НАБАВЪ»-ში ამოვიკითხე, მიეკებენით

მარტო იმერულის ღვინით სავსე ჭიქითა! ვის უფრო
 ეჭირება შეძწობა და ხელის მომართვა; დაჩაგრუ-
 ლებს და დაჩემულებს, თუ უფრო თავისუფალ ნახე-
 ვანს მთელის საზოგადოებისას? სინდისით რომ გავ-
 საჯოთ, განა ქალები არ ვართ ნამდვილი სამარკველი
 იმ დიადის შენობისა, რომელსაც უწოდებთ კაცობ-
 რიობისა, და რომელიც ქვეყნის გვირგვინით ითვლებს?

უქრწმუნეთ, რომა გამოცდილია,
 თუ სამარკველი დაჩგრულია,
 მაშინ კვლევის აშენებისთვის
 ყოველი შრომა დაკარგულია.“

ნუ გავიგვირდებით, მკითხველ, ჩემი ასეთი
 გულ დაშახებული საყვედური ჩვენის განათლებულის
 კაცებისადმი! მე ვარ ერთი იმ დარბი მოსწავლე ყმაწ-
 ვილ ქალებთან, რომელთაც არ ავლიათ არც სურ-
 ვილი სწავლისა, არც ბეჯითობა და არც საკმაო ნი-
 ჭიერება (თავის ქებათ ვი ნუ ჩამომართმევთ), მაგრამ
 ანა აქვს შეძლება გიმნაზიაში სწავლის შესრულებისა.
 მე დარბობის გაჭირვებით სახლში მოგვემადე არ
 წვლიწადში და ქუთაისის წმ. ნინოს საგვედენის მეო-
 თხე კლასში დაგიჭირე ეგზემენი და ამ კლასის გათა-
 ვებით შეგასრულე ამ საგვედენის ვითომ კურსი ამ
 წლის საფურცელს; შეგასრულე მაგრამ რა შესრულებას
 საბრალო ქუთაისის საბრალო ოთხ-კლასიან საგვედ-
 ნიაში! ერთი გამოჩენილი გერმანიელი შუბლიცისტი
 ამბობს თავის ერთ ლექციასში: გაწმუნებთ, რომ სახანკე-
 როდ სწავლულს სულ უსწავლელი სჯობია და ვაი,
 რომ ეგ სიტყვები მართალი ყოფილა! გოქვათ ვიდრე
 გვედინსოს მოძავლის წლიდამ ქუთაისში საქალებო
 გიმნაზიის გახსნა, მაგრამ მაშინაც ვაიმე და ბეჯის ჩე-
 მისთანა დარბი მოსწავლე ქალებს! ჩვენ არც სამსახურ-
 ში გამოჩენილი მამები გვევს, რომ სახელმწიფო ხარ-
 ვით აღზრდის იმედი გქონდეს; ჩვენსე აღარც განაი-
 ლებული, კეთილ-მოღვაწე ჩვენი საზოგადოება შრუ-
 ნავს! ჩვენ მხოლოდ შორიდან უნდა სიხარბით ვუყუ-
 რებდეთ იქ მოზარდე ჩვენსე ბედნიერ ქალებს და ან.
 თუ დიდის გაჭირვებით გვედინსა გიმნაზიაში შესვლა,
 მაშინ შუა სწავლაში ანთებამ ან სიტყვექმ უნდა ადრე
 და მალე ბოლო მაგვიდოს გაჭირვებულის ცხოვრების
 გამო. წარმოადგინეთ კარგად ჩემი მდგომარეობა,
 მკითხველ და თათის ჩემისთანისა და ნუ დამზრა-
 ხავთ მე ამისთანა გულ-ფიცხის წერილისათვის და ნუ
 იტყვიან, გურულია და გურულენ გულსედ მოსულა
 და მრისხანებსო.

ნინა ნიკოლაიშვილი

1877 წ. 20-ს თორგობისთვეს,
 სოფ. ბსევი.

— გუშინ, ესე იგი, 30-ს ნოემბერს ქალაქში ხმა გა-
 ვარდა, რომ დღეს მისი უმღელესობა დიდი მთავარი შუა-
 დლის შემდეგ ოთხ საათზედ მომანდებოა. ორის საათი-
 დამ ქალაქმა მომხარება და დენა დაწყო სიონის ქუჩი-
 საკენ და სასახლეს წინ ბუფარსკდა. შუა ბაზარში და
 სიონის ქუჩაზედ ხალხი ისე ირეკოდა როგორც ჯიანჭვე-
 ლა. ბუფარადამ, ანუ უკეთ კვსთქვათ, სასახლიდამ დაწ-
 ყობილი მთელი გოლოკინის ჰრესპეკტი, შუა ბაზარი
 სიონამდე და სიონს ქვევითაც მომთული იყო ფერად-
 უკრადის ხალიჩებითა, ფარჩითა, აღმებითა და ბაიჩლე-
 ბითა, რომელნიც გადმოყვინათ მუჯარებზედ და კედ-
 ლებზედ. დუქნები სულ დაკრალი იყო.

სამს საათზედ მისი უმღელესობა დიდი მთავრის
 თვისის უფროსის ძითა წამანდა სოდაწლელისაკენ მისა-
 გებულად, იქვე გაეგებნენ ქალაქელი და ქალაქის წარ-
 მომადგენენი. რაც ქალაქში სელის უფალნი იყვნენ, მხედ-
 რობისა თუ ისე—სულ ერთიანად მოგროვდნენ სიონში,
 რადგანაც მისა უმღელესობა იქ უნდა მომანსულებოდა.
 სიონის ქუჩის ორივე ჰიჩი დაჭერილი იყო ამქრისაგან,
 რომელიც ორ ჰიჩად მწვეკრავდა იღვას თავისის აღმებითა
 და ბაიჩლებითა. სიონის ასლო-მასლო ბანები, ფანჯრე-
 ბი, სახათურები ძლივ იტყვდა თამამად გამოსულს სალ-
 ხსა, თვითონ სიონში სრულის სამკაულით შემოსილი
 ელოდა მის უმღელესობას ტოფისის სამღვდელეობა
 ექსანობის წინამძღობლობით

დაბინდა და ჯერ მისი უმღელესობა არ მომანსე-
 ბულიყო. ამქრის ანთებული წმინდა სახთლები დაური-
 გეს; სიონის ქუჩა გახალდა. თითქმის ყოველის დუქნის
 წინ სხვა და სხვა ფერი ფარჩები ახთეს.

მეექვსე საათზედ სიონთან მოისმა დახურულ ბაზ-
 რის მხრით ერთი საშინელი გიყინა, ურას მხილი და და-
 ფა ზურჩის ხმა და ერთს წუთს შემდეგ თვითონ მისი
 უმღელესობაც მომანდა ეტლით თვისის მეუღლითერთ.
 ხალხმა შექქმნა გიყინა და ურას მხილი. რა წამს ეტლი-
 დამ გადმომანდნენ მის უმღელესობანი, მაშინვე შებან-
 დნენ სიონში; ეკვლისის კარის ბჭეში მოკვება სამღვდე-
 ლეობა და ექსანობისა ხატით დალოცა და ააზმა ასურა.

ეკვლისი დამ რომ გამომანდნენ, ხალხმა კვლავ დაი-
 გრილა ურას და ეგ ხმაურობა არ შემწყდარა თვით სა-
 სახლემდინა. სასახლესთან მოსვლის უმაღ, მისი უმღელ-
 ესობანი მაშინვე შემანდნენ სასახლეში, ხალხი კი სასახლის
 წინ მოკვებდა თითქო რალსაც კლისო და ყვიროდაურას.

მთელი სიონის ქუჩა, შუა ბაზარი, თამამოკის ქარ-
 ვასლა, ჰოლიცია და გოლოკინის ჰრესპეკტი განათებუ-
 ლი იყო ფარჩებითა, ჭრქებითა და ზოგან გამოკიდებუ-
 ლის სომლითაც. ზოგიერთს მაგაზინებში მოხანდა მისის
 უმღელესობის სახე; ერთგან ესკენა სამი ლუხკუმი: შუა-
 ში მისის უმღელესობისა, აქედ-იქით ლორის-მელიქოკი-
 სა და ტერ-ლუკასოვისა. ერთგან კიდევ, ჰოლიციის ჰიჩ
 და-პირ, სახთლებით გახალბულნი გამოკიდებული ყვენ
 სახენი დიდის მთავრისა, ლორის-მელიქოკისა, ტერლუ-
 ქასოვისა, დეველისა, კამაროვისა და შელეოვნიკოვისა.